

Літаратура і Мастацтва

ВЫДАЕЦА
3 1932 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕНІКАЎ БССР

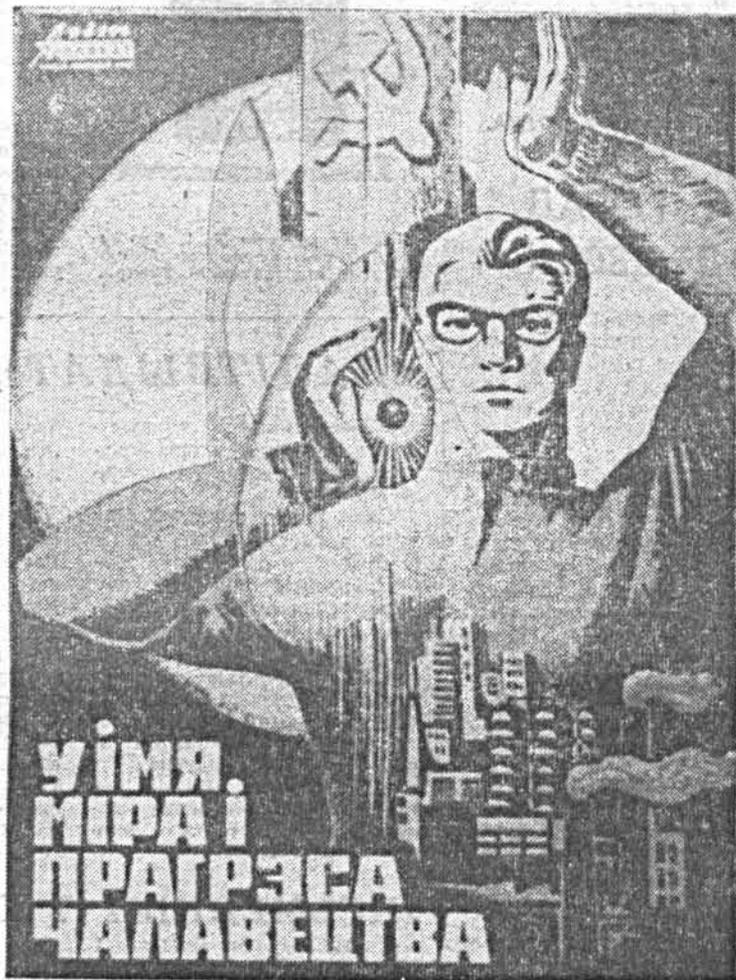
№ 32 [2714]

Пятніца, 9 жніўня 1974 года

Цана 8 кап.

Плакаты мастакоў
Р. МАЛІНОўСКАГА
І Л. ЧУРКА

У гэтыя дні ў памяшканні Саюза мастакоў БССР праходзіць выстаўка агітплаката. Тут дэманструюцца лепшыя ўзоры работ, якія выкананы мастакамі рэспублікі.

Шмат тэм уздымаюць агітплакаты — гэты надзённы, публіцыстычны жанр мастацтва. У іх — расказ пра дасягненні прамысловасці і сельскай гаспадаркі, навукі і культуры, пра велічныя крокі пяцігодкі, пра сацыялістычнае спаборніцтва, пра барацьбу за мір...

Сёння мы змяшчаем некалькі рэпрадукцый плакатаў, якія прадстаўлены ў залах памяшкання Саюза мастакоў БССР. Матэрыял аб выстаўцы вы зможаце прачытаць на дзесятай старонцы. На адзінацатай — друкуюцца палажэнне і ўмовы конкурсу на лепшы палітычны плакат, распрацаваныя Дзяржаўным камітэтам Савета Міністраў БССР па справах выдавецтваў, паліграфіі і кніжнага гандлю, Міністэрствам культуры і Саюзам мастакоў рэспублікі.

ПІСЬМО ПАЭТА

У Літаратурны музей народнага паэта Беларусі Якуба Коласа паступіў рукапіс пісьма паэта. Яго перадаў былы супрацоўнік рэдакцыі газеты «Советская Белоруссия» І. М. Агееў.

У свой час гэта пісьмо Якуб Колас пісаў у рэдакцыю газеты ў сувязі з дваццацігадовым юбілеем з дня выхаду яе першага нумара. Ён падкрэсліваў усебаковую дзейнасць газеты, жадаў калектыву далейшага добрага плёну ў яго шматграннай дзейнасці.

М. ЖЫГОЦКІ.

ХЛЕБАРобы ўдзячны

У сямі гаспадарках Барысаўскага раёна павывала экацэрт-амі агітацыйна-мастацкая брыгада Палаца культуры Мінскага будаўнічага трэста № 1. На працягу некалькіх дзён перад хлебаробамі калгасай «Чырвоная зорка», «Шлях Леніна», імя Суворова, «Чырвоная Беларусь» і іншых выступалі спевачкі, танцоры, чытальнікі і агітатары. На канцэртах прысутнічала 2400 чалавек. Абслугоўванне працаўнікоў сяла агітацыйна-мастацкая брыгада са сталіцы правяла выдатна.

П. БАРОДКА.

ПРА ГОРАД НАД ДЗВІНОЙ

Мастакі Віцебска працуюць над новымі творами ў гонар 1000-годдзя роднага горада. Анатолий Толкач і Антон Каржанеўскі ствараюць серыю гарадскіх пейзажаў, жывапісцы Пятро Явіч і Уладзімір Кухараў пішучы партрэты знатных працаўнікоў абласнога цэнтру.

Новыя акварэльныя лісты прысвячаюць свайму старажытнаму і вельмі маладому гораду мастакі Генадзь Шутаў, Фелікс Гумен, Віктар Ральцэвіч, Міхаіл Глушко і іншыя.

Ю. ДОКТАРАУ.

ПАЛЕСКІ ВЕРНІСАЖ

У Мазыры адкрыта персанальная выстаўка твораў самадзейнага мастака Цімафея Карлава. Ён працуе пераважна ў жанры пейзажа. Акварэлі прасякнуты любоўю да роднай прыроды, надзвычай пяшчотныя. Мастак перадае прыгажосць Гомельшчыны, беларускага Палесся. Гэтая зямля апета ў яго работах «Ля берагоў Сожа», «Лясы Палесся», «Мокры луг», «Зіма», «Раніца».

Ц. Карлаў спрабуе свае сілы і ў тэматычнай карціне. На выстаўцы прадстаўлены яго трыпціх, дзе паказаны мужнасць савецкага народа ў гады Вялікай Айчыннай вайны, радасць Перамогі над фашысцкімі захопнікамі, будні савецкіх воінаў, якія стаяць на варце нашай Радзімы.

А. ШЫРОКІ.

ЗАПРАШЭННЕ ДА АГЛЯДУ

Праект помніка У. І. Леніну ў Пружанах. Скульптар Л. Гумілеўскі, архітэктар М. Ткачук.

Міністэрства культуры БССР арганізавала грамадскі агляд праектаў помнікаў, над якімі цяпер працуюць беларускія скульптары і архітэктары. Кожны, каго цікавіць работа мастакоў-дойлідаў, можа пазнаёміцца з ёю. Выстаўка наладжана ў Рэспубліканскім доме фізкультуры.

Тут праект помніка Уладзіміру Ільічу, які прапануюць скульптар А. Бембель і архітэктар В. Замковіч для Салігорска.

Праект помніка У. І. Леніну ў Пружанах паказваюць Л. Гумілеўскі, архітэктар М. Ткачук. Скульптар М. Рыжыкаў і архітэктар Ю. Кезакоў працуюць над праектам помніка К. П. Арлоўскаму для калгаса «Рассвет». Праект помніка воінам Савецкай Арміі ў Полацку стварылі скульптар Г. Мурамцаў і архітэктар В. Аладаў.

«Камуністам, барацьбітам, грамадзянам» — гэтыя словы чытаем на пастаменце, над якім узвышаецца сімвалічная фігура камуніста, паказаная ў момант парывання, закліку. Аўтары праекта — А. Анікейчык, С. Селіханавіч, скульптары Ю. Градаў і Л. Левін, — распрацавалі яго для Савецкай плошчы ў Магілёве.

Зусім іншае рашэнне праекта помніка на тую ж тэму (барацьбітам за Савецкую ўладу

на Магілёўшчыне) у маладых аўтараў — скульптараў А. Арцімовіча, М. Андрэева і архітэктара Э. Кірзэнкі. Два салдацкія — будзёнавец і воін Вялікай Айчыннай, аб'яднаныя ў адну кампазіцыю, як бы сімвалізуюць зорку.

І яшчэ адзін варыянт (трэці) для Магілёва распрацавалі А. Стаховіч, В. Замковіч і У. Хмызнікаў.

«Насельніцтву Акцябрскага раёна, якое гераічна змагалася за Савецкую ўладу», — так назвалі праект помніка А. Курачкін і А. Брэгман.

Гераічная абарона Лутчыцкай вышыні ў час Вялікай Айчыннай вайны натхніла скульптара П. Белавусава на стварэнне помніка. Зараз скульптар працуе над праектам манумента абаронцам Лутчыцкай вышыні — для Быхаўскага раёна.

Ахвярам Курлоўскага расстрэлу ў Мінску прысвяцілі праект помніка У. Марокін, М. Рыжыкаў і В. Аладаў.

На выстаўцы можна пазнаёміцца і з іншымі праектамі помнікаў. У ходзе агляду мярсуецца правесці грамадскае абмеркаванне іх з удзелам гледачоў — рабочых, калгаснікаў, інтэлігенцыі, прадстаўнікоў творчых саюзаў. Творы, якія атрымаюць лепшую адзнаку, будуць прапанаваны для ўваблення ў матэрыяле.

«ПАЛІТВЫДАТ», 1975

Як звычайна, у тэматычным плане ёсць і творы беларускіх пісьменнікаў, і журналістаў.

Сваю новую кнігу «Сейбіт добра і гнева» пісьменнік С. Грахоўскі прысвяціў легендарнаму нашаму земляку Герою Савецкага Саюза Васілю Захаравічу Каржу. Удзельнік грамадзянскай вайны, баец-антыфашыст у Іспаніі, партызанскі камандзір, кіраўнік буйнейшага калгаса — этапы жыцця гэтага цудоўнага чалавека.

«Прыручэнне зямлі» — так назваў В. Якавенка дакументальна-мастацкую аповесць пра беларускую жан-

чыну, якая прайшла складаным, цяжкім шляхам ад батрацкіх да члена ЦК Кампартыі рэспублікі, першага сакратара Докшыцкага райкома партыі Віцебскай вобласці. Гэта — Герой Сацыялістычнай Працы Ульяна Феакістаўна Крышталевіч.

Серыя «Аб жыцці і аб сабе» папаўняецца мемуарамі С. Ваўпшасва «На трывожных скрыжаваннях» (выданне другое, дапрацаванае), а ў серыі «Старонкі гісторыі Савецкай Радзімы» выходзіць кніга М. Кярногі «Я — мільённы» — дакументальны расказ пра стваральнікаў трактара «Беларусь».

ПІСЬМЕННІКІ ў СЛУЧЧАН

Паэты Паўлюк Прануза і Мікола Чарняўскі пабывалі ў Слуцку. Адна з сустрэч адбылася ў гарадской друкарні. П. Прануза расказаў аб сваім удзеле ў Вялікай Айчыннай вайне, прачытаў вершы. З цікавасцю слухалі

прысутныя і М. Чарняўскага. Выступіў таксама памеснік старыні літаратурынага аб'яднання пры рэдакцыі раённай газеты «Шлях Ільіча» В. Бародзіч.

К. ЧЫГІР.

«ЗАРНІЦА» ў ДАРОЗЕ

У першы раз у сёння адправіўся пасажырскі цяплаход на павятранай падушцы тыпу «Зарніца». Ён будзе рэгулярна абслугоўваць маршрут Гродна — Мазы. Цяплаход павёў ветэран рачнога флоту капітан Ф. С. Каленік.

Цяплаход разлічаны на 60 пасажыраў. На ім створаны максімум выгод, салон абсталява-

ны мяккімі сядзеньнямі, радыёфікаваны. «Зарніца» развівае скорасць да 40 кіламетраў у гадзіну. На шляху руху ў Мазы судна робіць шэсць прыпынкаў.

Цяпер Гродна звязаны рэгулярнымі рачнымі зносінамі больш чым з 30-ю населенымі пунктамі Гродзеншчыны і Літоўскай ССР.

БЕЛТА.

НА АРЭНЕ — ЦЫРК «ПРАГА»

У Віцебску пачаліся гастролі чэхаславацкага цырка «Прага». Сваё майстэрства прадэманструюць паветраныя гімнасты, эквілібрысты, акрабаты на матацыкле, музычныя эксацэнтрыкі, велафігурысты, дрэсіроўшчыкі, клоўны.

БЕЛТА.

ВІНШУЕМ

З УЗНАГАРОДАЙ!

Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета Беларускай ССР група работнікаў кінастудыі «Беларусьфільм» узнагароджана ганаровымі граматамі Вярхоўнага Савета БССР за паспяховае выкананне работ па стварэнні двухсерыйнага мастацкага фільма «Польмя».

За шматгадовую плённую работу ў галіне харэаграфічнага опернага мастацтва Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР узнагароджана дырыжор Дзяржаўнага ордэна Леніна акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета БССР Таццяна Міхайлаўна Каламіцава.

БЕЛТА.

ГОСЦІ МІНСКА

У філарманічнай зале выступіў камерны жаночы хор «Калегіум музікум» Бялградскай музычнай акадэміі. Кіруе гэтым ансамблем Дарынка Маціч-Маровіч. Хор выканаў творы кампазітараў-іласінаў і старадаўнія песні.

На здымку — артысты з Бялграда.

Фота Ул. КРУКА.

МАЙСТАР Павел КЛІМАЎ

На участку заточкі цэха эксплуатацыйнага інструмента Мінскага трактарнага завода прадукцыйнасць працы была невысокай. Ды пра якую прадукцыйнасць можна гаварыць, калі там па звычцы эмульсію насілі дзедаўскім спосабам — у вёдрах. А ісці за ёй даводзілася цераз увесь цэх.

— Час ішоў, завод рос, а мы нібы ўбакі ад усяго стаялі, — расказвае заточніца Н. Носава. — З гэтай прычыны нярэдка рабочыя, ды і майстры пры першым зручным выпадку імкнуліся перайсці на ўчастак, дзе справы ідуць лепш, дзе арганізацыя працы больш дакладная.

Але вось прызначылі працаваць майстрам Паўла Клімава. Малды хлопец. Глядзелі мы на яго і думалі, што і ён тут доўга не зарымаецца. Ды на гэты раз памыліліся. Павел Паўлавіч дапамог нам уладкаваць усе справы. Пачаў з самага галоўнага — эмульсіі. Вырашыў механізаваць яе падачу на ўчастак. Больш як тыдзень вяліся падрыхтоўчыя работы. І калі нарэшце, наступіў доўгачаканы дзень і шэраватая-залацістая вадкасць пачала паступаць па трубаправоду, мы ўсе зразумелі: трэба і надалей старацца нам укараняць механізацыю. Паўла Паўлавіча шчыра дзякавалі, а ён дзівіўся: «Чаму ж гэта вы мяне віншуете нібы героя? Я нічога асаблівага не зрабіў. Проста выконваў свой абавязак».

— Наш майстар не любіць пра сябе расказваць, — падключаецца да гаворкі заточніца А. Чалей. — Паглядзіце на стэлажы. Да прыходу Клімава інструменты на участку ляжалі дзе папала. Паложыць рабочы фрэзу ці рэзец у адным месцы, а праз гадзіну не ведае, дзе шукаць. Тумбачак не было. Фрэзы і свёрдлы часта ламаліся. Не кожны звяртаў на гэта ўвагі. Ведалі, што паламаны інструмент можна спісаваць, а на складзе атрымаць новы.

Павел Паўлавіч і тут наваў пародак. Зламаў рабочы па нядабайнасці рэзец, на першы раз даруюць, а на другі — заплаціць за яго. Каб на пошукі па'рэзнага інструмента не траціць дарэмна час, для кожнага зрабілі тумбачкі. А для адшліфаваных дэталей — стэлажы.

— Нельга не ўспомніць і пра грамадскую работу Клімава — працягвае расказ брыгадзір Ф. Грыцэвіч. — На участку ён рэгулярна праводзіць палітінфармацыі. Кожны рабочы сочыць за перыядычным друкам і раз у два тыдні робіць агляд міжнародных падзей.

А пра вынаходніцкія здольнасці Клімава ў даведлася ў бюро рацыяналізатараў і вынаходнікаў завода. Яго прапанова па замене фрэз для апрацоўкі пярэдняга бруса трактара МТЗ-80 дазволіла эканоміць 2 тысячы рублёў.

Цяпер камуніст Клімаў працоўвае новы метад шліфуюкі інструментаў пры дапамозе алмаза. Павел Паўлавіч разлічыў, што сферычная заточка свярдла алмазнай шліфуюкай павялічвае яго даўгавечнасць у два-тры разы.

Павел Паўлавіч шукае адказы і на іншыя пытанні. І ён іх знаходзіць. Такі ўжо чалавек — майстар Клімаў.

Алэ КЛОК, супрацоўніца шматтыражні «Трантар»

ПЛЁН РУТНАЙ ПРАЦЫ—РАДЗІМЕ!

Неяк Аляксандра Мікалаевіча Кавалеўскага спыніў на тратуары чалавек і спытаў, як праехаць на адну з вуліц. Назву вуліцы Аляксандр Мікалаевіч чуў, а вось як праехаць туды... Збянтэжана развёў рукамі, маўляў, не ведаю, браток.

Потым ішоў і сам сабе пасміхаўся, — вунь, як выраў Мінск. Ён, можна сказаць, карэнны ўжо мінчанін, больш за дваццаць гадоў працуе тут, здаецца, горад павінен быў ведаць, як свае пяць паліцаў. Але ж з другога боку, за гэты час у Мінску з'явіліся дзесяткі новых вуліц. Ці ж усе будзеш ведаць?..

Успоміў, як будаваў з таварышамі жылы мікрараён Зялёны Луг. На чыстае поле, можна сказаць, прыйшлі. А нядаўна давялося пабыць там, дык не пазнаў — цэлы горад...

Або ўзяць Чыжоўку. І тут

Аляксандрам Мікалаевічам у той раз. Успомнілася, як прыехаў у Мінск, як стаў будаўніком. Горад тады толькі-толькі ўзнімаўся з руін. Будаўнічая прафесія, як вядома, вельмі дэфіцытная і цяпер, а тады... Горад жа нава будаваўся. Зноў жа, механізацыя якая была... Хіба параўнаць тыя ўмовы з сённяшнімі? Цяпер на аб'ект нават абед гарачы прывозяць. Пасля работы, калі ласка, можаш на месцы лекцыю цікавую паслухаць.

Але ж і тады працавалі з поўнай аддачай. На цяжкасці не зважалі. Цікава было б падлічыць калі-небудзь, на колькіх аб'ектах папрацаваў ён за гэтыя гады? Школы, яслі, інтэрнаты, завод імя Арджанікідзе, паліграфкамбінат, жылыя дамы... Ды дзе ты ўсё ўспомніш!..

Неяк чытаў Аляксандр Мі-

Працаўнікі ў брыгадзе Кавалеўскага выдатныя.

ноўнае залежыць, яны ж практычна ажыццяўляюць задуму архітэктара. І як прыемна, радасна было б яму ўбачыць на такой дошцы імёны людзей, што працуюць з ім побач шмат гадоў.

Паступова вяртаецца Аляксандр Мікалаевіч думкамі ў сённяшні дзень, у сённяшні клопат. Восем гадоў працуе ўжо брыгадзірам. Дваццаць няць чалавек у яго брыгадзе. Слаўны народ падабраўся. Адзін у адзін. Працуюць, праўда, і маладыя, не дужа вопытныя, але ж ёсць каму і павучыць, паказаць прыклад. Узяць хаця б таго ж Івана Філіпчыка, або Міхаіла Філіпенку, ці Марыю Ключнікову. Шмат гадоў працуюць будаўнікамі, добрыя спецыялісты.

Цяпер брыгада занята на ўзвядзенні 130-кватэрнага дома на плошчы імя Веры Харужай. Дом будзе, што трэба. І планіроўка, і адзелка кватэр выдатная. Адным

словам, каму дывідзецца ў тым доме жыць, скажучь дзякуй.

Закончыць брыгада гэты аб'ект, пойдзе на новы. Нядаўна падводзілі вынікі, дык брыгада працуе ўжо ў лік лютага 1975 года.

А працаваць хочацца з кожным днём лепей і лепей. Каб прыгажэў родны Мінск, якому нядаўна прысвоілі ганаровае званне «Горада-героя». Гэтая вялікая ўзнагарода нахняе будаўнікоў на новыя працоўныя поспехі. І яны аддаюць усё сваё ўменне, вопыт, каб парадаваць Радзіму новымі поспехамі.

Мы расказалі толькі пра адну брыгаду Мінскага будаўнічага трэста № 1. А колькі такіх брыгад на ўсёй рэспубліцы! Яны ўзводзяць заводы і фабрыкі, школы і палаты культуры, бібліятэкі і жылыя дамы.

Амаль 350 тысяч чалавек паслязайтра будуць адзна-

чаць у Беларусі сваё свята — Дзень будаўніка. Гэта людзі адной з самых ганаровых прафесій у свеце.

М. ЗАМСКІ.

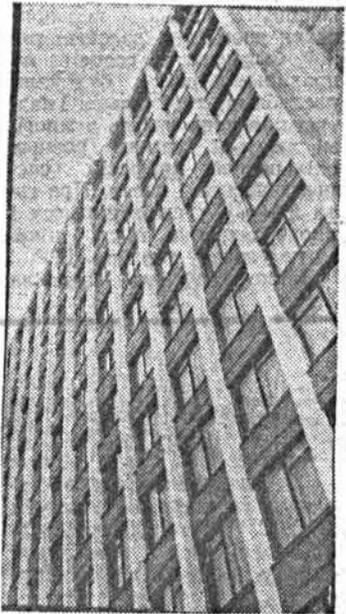

Брыгадзір будаўнікоў Аляксандр Кавалеўскі.

не адзін дом будаваў.

Чалавек звычайна жыве сённяшнімі турботамі, клопатамі. Але, бывае, раптам нахлынуць на яго думкі-ўспаміны, і ўжо не можаш выйсці з пад іх улады. Так было з

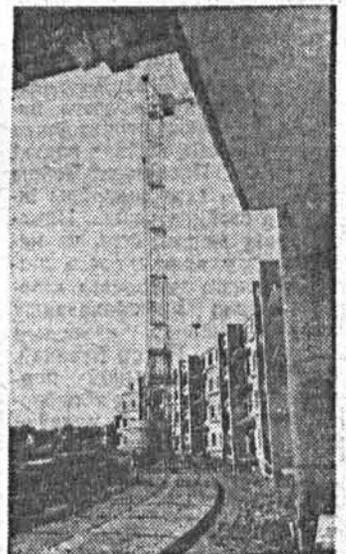
калаевіч у адной з газет артыкул, аўтар якога прапаноўваў на прыгожых дамах вывешваць дошкі з прозвішчамі не толькі архітэктара, а і лепшых будаўнікоў, якія іх узводзілі. А што, правільная думка. Ад іх, будаўнікоў, ас-

Тут навучаюцца студэнты політэхнічнага.

З кожным годам прыгажэ наша сталіца (рог вуліц Максіма Горкага і Друкарскай).

На плошчы імя Веры Харужай узводзіцца 130-ці кватэрны дом.

Фота Ул. КРУКА.

У працы і літаратуры

НЕДЗЕ чвэрць стагоддзя назад у наша неўладкаванае пасляваеннае жыццё гаспадарліва ўвайшоў тэрмін «навукова-тэхнічная рэвалюцыя». Увайшоў упэўнена, трывала замацаваўся ў свядомасці. І не выпадкова. Атамная энергія, касмічная тэхніка, аўтаматызацыя і кібернетызацыя вытворчасці з кожным днём рабілі ўсё большы ўплыў на сферы працы, быту і грамадскай дзейнасці чалавека.

У гэты час, як ні ў якую з папярэдніх эпох, вельмі хутка развіваўся навукова-тэхнічны прагрэс. Людзі, якія нарадзіліся пры святле лучыны, сталі сведкамі палёту чалавека ў космас. Менавіта гэтая зменлівасць і прынесла чалавецтву радасныя надзеі. Надзеі і... трывогі: тэхніка ж, нават на сучасным этапе, пераўзыходзіць чалавека там, дзе абмежаваны ён біялагічнымі і псіхічнымі мажлівасцямі. Дык у будучым ці не пазбавіць яна жыцця істот, якія думаюць, адчуваюць? І хоць вучоныя даказваюць, што чалавек і тэхніка, знаходзячыся ў цеснай узаемасувязі, развіваюцца ў розных кірунках, што іх шляхі ніколі не перакрываюцца, як дзве паралельныя лініі ў Эўклідавай геаметрыі, людзі раздумваюць, сумняваюцца, хваляюцца.

Навукова-тэхнічная рэвалюцыя, незалежна ад волі і жадання чалавека, аказвае ўплыў на яго розум, псіхалогію, сацыяльнае і асабістае жыццё. У гэтым я пераконваўся дзесяткі і дзесяткі разоў, бываючы не гошцем на прадпрыемствах і будоўлях рэспублікі, знаёмячыся і падтрымліваючы сувязь з многімі людзьмі самых розных схільнасцей, прафесій, спецыяльнасцей і пасадак. Пра гэта я пісаў у сваіх нарысах і аповецях, хоць нідзе і ніколі не ўжываў тэрміна НТР. Мне заўсёды цікавіла

жыццё рабочага, майстра, прараба, начальніка цэха, канструктара, тэхнолага, дырэктара ў развіцці — ад яго нараджэння да нашых дзён, уключаючы перспектывы на будучае. (Паказ асобы ў трох вымярэннях, пра абавязкасць чаго гаварыў М. Горкі).

Зноў жа М. Горкі сцвярджаў, што ўсё добрае ў чалавеку ад прамення сонца і малака маці. І таму мне цікава ведаць, пад якім небам нарадзіўся герой, у якой сям'і выхоўваўся, якія схільнасці меў у дзяцінстве, што запомніў з тых гадоў.

І калі б зрабіць грунтоўны аналіз нашай літаратуры апошніх дзесяцігоддзяў, даследаваць учынікі і дзеянні персанажаў, суаднесці іх з рэальнымі, жывымі людзьмі, з праблемамі, якія стаяць перад імі, дык бы пра многае ў дыскусіі проста не было б патрэбы гаварыць. Есць жа безліч пытанняў у жыцці і літаратуры, на якія мы абавязаны даваць адказы, каб не страціць даверу і павагі чытача...

Слушна, напрыклад, падказвае чуйны да праўд сучаснасці крытык В. Каваленка, што «сярод іншых важных пытанняў карысна было б прасачыць, як адбылася ў беларускай літаратуры праблема міграцыі моладзі з вёскі ў горад...» Безумоўна, карысна і патрэбна! Шкада толькі, што крытык не разгортавае свой тэзіс, не выказвае адносінаў да важнай праблемы, не называе тых прычын, якія замінаюць вырашаць названую праблему.

Асабіста для мяне праблема міграцыі ўяўляецца заказнамерным, выкліканым навукова-тэхнічнай рэвалюцыяй гістарычным працэсам, які дазволіў за кароткі прамежак часу ўзняць эканоміку, паспрыяў небывала хуткаму далучэнню шырокіх народных мас да культурных і духоўных набыткаў чалавецтва, сфарміраваў і загартаваў рабочы клас рэспублікі.

Дваіста чытаецца пажаданне В. Каваленкі прасачыць, «як змяняўся валавы герой, які яшчэ не знік з жыцця...» А хіба ёсць прадпасылка, што такі герой знікне з жыцця і, адпаведна, з літаратуры? Ці па нейкіх ледзь улоўных прыкметах

развіцця грамадства крытык упэўніўся, што бязвольныя людзі прыйшлі да нас, займаюць новыя вышыні? Я ж, нярэдка бываючы ў калектывах, нічога падобнага не назіраў. Наадварот, валавы, энергічна-дзейны, сапраўдны герой скрозь і ўсюды здзіўняюць цуды на прыродных рубяжах пяцігодкі. Гэта і брыгадзіры будаўнікоў Васіль Купчын з Наваполацка, Уладзімір Лакіцкі з Нава-Лукомля, Мікалай Ганчароў з Магілёва, і начальнік цэха Іван Костачка з гомельскага «Цэнтраліта», і дырэктар Беларускага аўтазавада Мікалай Усанькоў... Шчыра ка-

уmee «чытаць» чарцяжы пэўнай складанасці, у курсе праблем змены, крыху менш — цэха, яшчэ менш заводу. Інжынер жа ўсё гэта спалучае з пазнаннямі развіцця навукі і тэхнікі ў маштабах і прадпрыемства, і краіны, і свету. Гэтым яны розняцца.

Славуты ў рэспубліцы рацыяналізатар, стругальшчык Мінскага завада аўтаматычных лійні Леанід Патаповіч вынайшаў новыя разцы. Але толькі інжынеры навукова абгрунтавалі адкрыццё, далі прыстасаванню пучэўку ў жыцці.

Калгаснік-механізатар і рабочы на прадпрыемстве

якіх-небудзь больш-менш жыццёвых канфіктаў». Гэта пра твор, дзе столькі драматычных лёсаў, непадобных між сабою, запамінальных характараў! Арсень Сымонавіч, Гелена, Надзёйка, Ракіці, Дзерань, Залеўскі... Якіх толькі жыццёвых канфіктаў не сустрэнеш на іх шляху! Письменнік, праўда, грунтоўна паказвае нялёгкае мінулае сваіх герояў, нярэдка выводзіць нас з маладога горада. А чаму ён павінен сябе абмяжоўваць толькі сённяшнім днём, замыкацца на аб'екце, апісваць адно вытворчасць? Шмат увагі ўдзяляе Т. Хадкевіч маральна-

Валянцін

МЫСЛІВЕЦ

ЗРАЗУМЕЦЬ

жучы, бязвольныя герояў сустракаць і не даводзілася. Ды іх, мусіць, і няма ў жыцці. Чалавек без волі — ніякі ж не герой. А можа В. Каваленка які іншы сэнс укладваў у сваё выказванне? Дык трэба было растлумачыць. Бо на падзеях гэтак скандэсавана думкі лёгка знаходзіцца адказ у ягоным жа артыкуле: «Агульнымі словамі ад жыццёвых пытанняў не засланіцца. Урэшце, можна, але... хто нам тады пазайздросціць?»

Гаворым так, а колькі агульных — без доказаў і аргументаў — слоў дапускаем у сваіх артыкулах?

Журналіст К. Цвірка ўсклікае: «Важная праблема ўзаемаадносін горада і вёскі». А чаму яна важная? У якіх творах і як яна адлюстроўваецца ў літаратуры?

Дасведчаны крытык Н. Перкін піша: «Не раз адзначалася, што цяперашні рабочы мала чым розніцца ад інжынера, а калгаснік-механізатар усё больш робіцца падобным на заводскага рабочага».

Знешнія падабенства — абсалютнае. У адзены, у зарплате розніца паміж інжынерам і рабочым назначная. А што датычыцца ўнутранага зместу кожнага — не спяшаўся з вывадамі... Рабочы глыбока ведае свой станок,

родніцца хіба толькі тым, што маюць справу з тэхнікай. Астатняе — традыцыі, звычкі, адносіны ў дачыненні да маёмасці (дзяржаўнай і ўласнай), духоўныя набыткі — розныя ў іх. Калі б усё вырашала тэхнічная аснашчэнасць, дык вельмі б проста было зблізіць вёску з горадам.

Па-мойму, бракавала далікатнасці П. Перкіну пры ацэнцы ім рамана Л. Гаўрыліна «Не магу без цябе». Ніхто не сцвярджае таго, што ў творы ўсё нас, чытачоў і крытыкаў, задавальняе, усё напісана так, як бы можна было пра тое расказаць.

Лёгкавата завязваюцца і вырашаюцца ў рамана Л. Гаўрыліна маральна-этычныя праблемы. Але і свежых, насычаных непадробнай праўдай жыцця старонак у творы няма. Пра раман «Не магу без цябе» не скажаш, што ён фальшывы. А калі так, дык пра ўдачы і пралікі аўтара можна спрачацца больш глыбока.

Размашыста і смела выступіў у дыскусіі У. Анісковіч. На жаль, не з усімі яго довадамі і сцвярджэннямі можна пагадзіцца. Вельмі катэгарычна, але без важных аргументаў піша крытык пра раман Т. Хадкевіча «Песня Дэвіны»: «Усе цяжкасці пераадоўваюцца лёгка, без

этычным праблемам. І не без падстаў!

І яшчэ ўчытайцеся, як і за што У. Анісковіч хваліць упаданага за нешта аўтара: «...Манапраблемнасцю» вызначаюцца, на маю думку, апошні В. Карамазав «Пагонік» і «Бярозавыя венкі». Можна, вядома, гаварыць пра пэўны мастацкі пралікі і недахопы іх, але ў аснове кожнай лаякцы выразная ідэя, зыходзячы з якой письменнік будзе сюжэт, кампанію твор, расставіць дзейных асоб, адкрыта размяжоўваючы іх на два лагеры, якія процістаяць адзін аднаму». Вось дык пахвала! Усё, значыць, раскладзена на палчках, як у сачыненні школьніка? Ці не занадта спроста гэта трэба творы пісьменніка?

Грунтоўнай дасведчанасцю ў справах беларускай літаратуры, шчырым жаданнем выказаць свае адносіны да таго, што адбываецца на самой справе ў нашай прозе і крытыцы, вызначаецца артыкул М. Ермаловіча «Яго вялікасць працаўнік». Прачытаўшы яго, я міжвольна нагадаў словы Пісарава: «Кожная шыльда становіцца абавязкова ці адзнакай выдатнасці, ці ганебным кляймо, глядзячы ад таго, якая галава, сяброўская або варажыя, паправавала над яе выдумкай. Таму амаль ні адна шыльда не га-

НЕСЦІ ЭСТАФЕТУ ДАЛЕЙ

У артыкуле сакратара Мінскага гарадскога камітэта КПВ Т. Ц. Дзмітрыевай, якім пачалася на старонках «ЛіМа» гаворка пра нашага сучасніка ў працы і літаратуры, закранута шмат пытанняў, якія, на маю думку, не могуць заставацца па-за ўвагай як літаратара, так і рабочага. «Праца рабочага ўсё больш набліжаецца да працы інжынерна-тэхнічнага персаналу» — піша Т. Ц. Дзмітрыева. — Ад яго, рабочага, патрабуюцца сёння грунтоўныя веды ў многіх галінах навукі і тэхнікі. Правільна! Добры рабочы — гэта сапраўды інжынер сваёй справы. Няма-ла такіх людзей ёсць у нашым цэху алюмініевага ліцця Мінскага матэрнага завада. Сярод кваліфікаваных электрамонтэраў найбольш вылучаецца Рыгор Вусачоў, брыгадзір электрыкаў першай брыгады тэрма-абрубнога ўчастка. Зусім нядаўна Рыгор выйшаў з камсамольскага ўзросту. У яго — сярэдня адукацыя і прафтэхвучылішча. Два гады быў членам пэжкома. Член партыйнага бюро цэха І. Чабатаровіч гаворыць пра Рыгора: — Электрыка, як і канструктара, трэба рыхтаваць пяць гадоў. У яго, нібы ў мінэра, веды павінны быць са-

мымі дасканалымі. Нязначная памылка пагражае выбухам.

Рыгор ведае тэхнічны працэс выдатна, цікавіцца тэхнічнымі навінкамі, выспівае спецыяльныя выданні.

Званне «лепшы па прафесіі» прысвоена слесару бюро інструментальнай гаспадаркі Мікалаю Сінягубу. У яго сярэдня тэхнічная адукацыя. Ад слесара — інструментальшчыка, як і ад электрамонтэра, залежыць нармальна работа не толькі ўчастка, але і ўсяго цэха. Мікалай Сінягуб іншы раз прызнаецца, што не спіць ночамі — абдумвае вынаходства.

Дзеваць гадоў прыглядваюся я да наладчыка Аляксандра Шапавалава. Ён, здаецца, ніколі не адпачывае. Дзесяць хвілін шкадуе патраціць на размову. Ні разу не бачыла яго без справы. Ён, нібы музыкант, сярод цэхавага гулу ўмее ўлавіць самы нязначны няправільны гук. Добра ведае і характар кожнага ліцейшчыка сваёй змены. Інчаму скажа:

— Станок твой спраўны і адладжаны як след. Працуй не толькі рукамі, але і галавою.

Люблю я дні, калі Аляксандр за майстра. Лёгка мне як кантралёру з ім праца-

ваць. Ледзь паспеем зрабіць заўвагу — як няспраўнасць ужо ліквідавана. А найчасцей — не даводзіцца наогул рабіць заўваг.

Адна разметчыца неяк сказала:

— Я Аляксандру цалавала б рукі. Так адладзіць станок, што любаміла працаваць. Вось чалавек! Ніколі не спрачаецца, сам разумее, што трэба рабіць. З такім наладчыкам ніколі не будзе браку...

І сам ён заўсёды падцягнуты, спартыўны. А ў вачах — роздум. Здаецца, ён усё нечага шукае, нешта вырашае. З ім цікава пагаварыць і пра палітыку, і пра спорт.

Аляксандр не мірыцца з недахопамі ў цэху. Можна адкрыта кінуць у твар любому кіраўніку папрок нахонт недахопаў. Нават дзіўніцца, як гэты сціплы, нават сарамлівы чалавек на партыйным сходзе рэжа праўду-матку. Ды які пераканаўчы яго аргументы, якая правільная, вобразная мова!

Калі яго хваляць, ён замыкаецца — маўляў, гэта да справы не тычыцца.

У заўкоме сказаў: — Шапавалаў — сапраўдны камуніст. Член партбюро цэха. Непрымырны, прыцыповы, працавіты, здольны,

многа чытае. Такіх трэба брагчы. Не так лёгка знайсці выдатнага наладчыка. А ўрэшце, ён толькі ліцейца наладчыкам. Як правіла, Шапавалаў працуе і за наладчыка, і за майстра, а трэба — і за ліцейшчыка.

І, канечне ж, Т. Ц. Дзмітрыева мае рацыю, калі выказвае упэўненасць, што ў рабочых калектывах сталіцы пісьменнік можа знайсці для сябе вельмі многа цікавага. І перш за ўсё — адкрыць свайго героя.

Слытайце пра таго ж Шапавалава ў яго калег. Інжынер-тэхнолаг участка ліцця пад ціскам В. Няганаў перш за ўсё падкрэслівае, што змена Шапавалава — самая перадавая на першай лініі.

— Шапавалаў рос у нашым калектыве з першага дня існавання Матэрнага завада. Тут выхоўваўся, стаў перадавым рабочым. Для многіх ён служыць прыкладам. Толькі такім і павінен быць чалавек пры сацыялізме.

Няганава падтрымліваюць і іншыя субяседнікі. Я, кантралёр, згодна з усімі. Каму, як не мне, відаць якасць зробленай прадукцыі, выкананне тэхналагічных працэсаў.

Выдатным кантралёрам-разметчыкам ліцей і жонку Шапавалава — Рэгіну. Працуюць яны на розных участках, аднак абое заваявалі прызнанне ў сваіх калектывах.

вах. І яго, і яе партрэты красуюцца на Дошцы гонару. Абое ўмеюць не толькі добра працаваць, але і разумна, весела адпачыць.

Я пакуль расказала пра рабочых, якія з'яўляюцца памочнікамі тых, хто непа-срэдна стварае матэрыяльную каштоўнасці. Гэта спецыялісты, інакш кажучы, рабочыя, якія на адну прыступку вышэй за станочнікаў. Яны рыхтуюць інструменты працы. Але ў апошнія гады большасць рабочых «вузкіх» спецыяльнасцей мае сярэдня адукацыю і нават сярэдня тэхнічную. Многія з іх адмаўляюцца ад «нялек» — наладчыкаў. Бо любяць працаваць не толькі рукамі, а і галавой, творча. Недаробкі канструктараў, інструментальшчыкаў, слесары і іншых спецыялістаў яны выпраўляюць самі і даводзяць інструмент да ладу, ды так, што здзіўляюць тэхнолагаў і інжынераў.

Людзі, на маю думку, варты ўвагі пісьменнікаў. Для свайго часу такім узорам быў горкаўскі Павел Уласаў, на пачатку існавання нашай сацыялістычнай дзяржавы кумірам моладзі з'яўляўся Павел Карчагін Астроўскага. Герой ж дзён нашых будучы жывым прыкладам для будучага пакалення...

Э. ПАСЫНКАВА,

тэхнічны кантралёр цэха алюмініевага ліцця Мінскага матэрнага завада.

ворыць нам роўна нічога аб сапраўдных якасцях таго прадмета, да якога яна прычэплены. А як часта выдумляем мы шылды, хоць добра ўсведамляем, што канчатковы суд належыць грамадству і часу!

Іншы раз крытыка проста не разумееш, дзеля чаго ён адно, вартае ўвагі, замоўчвае або прыніжае, другое, заведана слабае, уздымае на пачыт? «Мне жабу хоць цукрам абліяні, — гаварыў гогаўскі Сабакевіч, — не вазьму я ў рот, і вустрыцу таксама не вазьму: я ведаю, на што вустрыца падобная». Народ не абманіш. Ён чытае

заць, проста захлынаюцца выдавецкія планы.

І гэта з'ява шмат у чым стрымлівае развіццё літаратуры, зніжае ўплыў і дзейнасць яе на чытачоў. Па гэтай жа прычыне зведзена на нішто ініцыятыва некалькіх пісьменнікаў выдаць кнігу нарысаў пра Герояў Сацыялістычнай Працы, пра неабходнасць чаго, здавалася б, нават гаварыць не трэба. Асобныя крытыкі адкрыта пачалі заяўляць, што для Беларусі «традыцыйная» вясковая тэма, што рабочы клас нібыта не здольны вылучыць са свайго асяроддзя талентаў, мастакоў слова. Довад адзін:

«Затое колькі двоек, троек, пяцёрак паставіла крытыка, не імкнучыся пранікнуць у сутнасць таго ці іншага твора, аргументавана раскрыць яго значэнне!» (Ен (крытык—

ла на месцы. Успомніце Л. Талстога, Ф. Дастаеўскага, А. Чэхава, І. Буніна, М. Горькага, Э. Хемінгуэя... Пра тое ж і чытачы пішуць. Напрыклад, той жа С. Данецкі, кнігу якога «Думкі ў дарозе» варта было б мець пад рукамі і крытыкам: «Падрабязныя, на некалькі старонак апісанні прыроды, думкі героя аб тых асацыяцыях, якія нараджаюць у ім святло і цёпліны і шлох лістоў. Усё гэта саступае месца дынамічнаму і дакладнаму апавяданню, дзе пераважаюць яркія і кароткія штрыхавыя накіды, а не карціны. Самае здзіўляючае, што чытач пагаджаецца з гэтымі ўмоўнасцямі...» І далей: трэба «імінуцца злавільца абрывацьчымі фразамі вельмі важныя думкі, за якімі могуць пацяцца больш чым важныя дзеянні».

У нас жа нярэдка ўсе гэтыя станоўчыя якасці прозы не прымаюцца ў залік. Наадварот, калі пісьменнік спяшаецца патрапіць у рытм з часам, нетрадыцыйна думае, нечага шукае — зразумела, не без прайкаў і страт, дык яго не толькі не хочаць зразумець і прыняць, але іншы раз адкрыта абражаюць, называюць, калі няма ніякіх аргументаў для абвяржэння ісціны, проста спекулянтам на як бы вельмі ўдзячнай рабочай тэме.

Таму часам даводзіцца пераконаваць, што ўвайсці ў складаны духоўны свет сённяшняга стваральніка матэрыяльных каштоўнасцей нялёгка. Намнога цяжэй, чым зразумець, напрыклад, псіхалогію арагата нават на трактары. «Да гэтай прычыны, — гаварыў М. Горкі, — трэба далучыць лінію найменшага супраціўлення ў рабоце: дрэва лягчэй апрацаваць, чым камень, камень — лягчэй за жалеза, жалеза за сталь, а паказаць жыццё ў маленькім драўляным аднапавярховым асабнячку на многа прасцей, чым жыццё ў каменным ці жалезабетонным шматпавярховым доме».

Іншы раз чытаеш кнігі «вясковай» прозы і складваецца ўражанне, што сучасны вясковы жыхар толькі і ведае сякеру ды лапату, а не працу — на складаных машынах і агрэгатах, не стварае матэрыяльных каштоўнасцей, не атрымлівае маральнага задавальнення, не развіваецца духоўна, як гэта ёсць на самай справе.

Так, лёгка апрацоўваецца дрэва. Але лягчэй паддаецца яно і побыродным дэфармацыям. Нават у штучна ство-

раных для яго ўмовах. Таму заклік вяртацца «на зямлю, у вёску» выглядае архаічным, гучыць анахронічна, хоць той-сёй заклідае: дамоў, да маці. Праўда, гэтка голая агітацыя не ўспрымаецца сур'ёзна, бо сам аўтар яе мае жылплошчу ў сталіцы, ходзіць тлумным праспектам і спакойненька спажывае плады цывілізацыі.

Але пагаворым і вось пра што: чаму пісьменнікам індустрыяльнай тэмы не часта ўдаецца пранікнуць у душу сучасніка, асабліва ва ўнутраны свет чалавека працы? З многіх прычын, якія таму перашкаджаюць, назаву адну, на маю думку, самую галоўную: у літаратуру да крыўднага мала прыходзіць людзей, якія б глыбока разумелі і адчувалі ўплыў навукова-тэхнічнай рэвалюцыі на душы людскія, якія б разумелі і маглі данесці да чытача сэнс і значэнне адкрыццяў літаратуры.

У адзінай сям'і жывуць і працуюць рабочыя, сяляне, інтэлігенцыя. Але факт застаецца фактам: без прытоку ў беларускую літаратуру пісьменнікаў-гараджан нельга з поспехам дбаць аб яе ўздыме і росквіце.

Шкада, што ў дыскусійных артыкулах і наогул мала пшпацца і гаворыцца пра мову мастацкіх твораў у эпоху навукова-тэхнічнай рэвалюцыі. Мы калікуем на беларускі лад усё, што трэба і што не трэба. А між тым новыя словы ўваходзяць і назаўсёды замацоўваюцца ў народнай свядомасці, набываюць масавы ўжытак. І калі Сяргей Залыгін, выдатна валодаючы рускай народнай мовай, сцвярджае, што без новаўвядзенняў, без узбагачэння свайго мовы новымі словамі нельга спадзявацца на чытацкі поспех, дык нам і варта было б больш уважна прыслухацца да голасу свайго народа.

Карацей кажучы, нямала клопатаў і хваляванняў унесла навукова-тэхнічная рэвалюцыя ў наша жыццё, яшчэ больш ускладніла шляхі развіцця літаратуры. І нельга таптацца на месцы. Нельга забывацца на сілу, якую ўяўляе сабою наш сучасны рабочы клас.

ЧАЛАВЕКА!

тое, што адпавядае яго настраю, што робіць рэальнае наша жыццё больш яркім, больш гучным, зразумелым і даражэйшым, што выказвае ягоныя думкі.

Сваім артыкулам М. Ермаловіч падказвае, што крытыцы трэба шырэй глядзець на літаратурныя працы, усебакова, на творах самых розных пісьменнікаў даследаваць тую змену, якія адбываюцца ў грамадстве і знаходзяць адлюстраванне ў мастацтве.

Часта мы гаворым пра неабходнасць паўней, глыбей, больш ёміста пісаць пра людзей горада, рабочы клас рэспублікі. А ніяк не хочам прыняць разабрацца, як узнімаюць гэтую тэму ў сваіх творах, якіх вышын дасягалі даўня і блізка папярэднікі: Ц. Гарны, К. Чорны, Хв. Шынклер, П. Броўка, М. Паслядовіч, І. Мележ, А. Кулакоўскі, У. Карнаў, Я. Брыль, Т. Хадкевіч... Крытыкаў апошнія гады найбольш цікавіць так званая «лірычная проза», з ёю звязваюцца ўсе дасягненні, надзеі, спадзяванні. І гэта аднабаковасць у падыходзе да літаратурных спраў прынесла не вельмі сучаснасныя вынікі. Нібыта выцясяючы дэкларацыі, разліўся шырокі паток твораў бяздумных, уяўна лірычных, без сацыяльнага, без грамадзянскага. Паток гэты не здольны, як мы паспелі пераканацца, несіць «галоўную службу часу», але з кожным годам ён расце, у ім, можна ска-

у трыццатыя гады, маўляў, заклікання ў літаратуру ўдарнікі скампраметавалі сябе.

Але ж хто хоча вяртацца да старых, аджыўных, памылковых прыёмаў і метадаў арганізацыі літаратурнага працэсу? Гаворка ідзе пра тое, каб даць мажлівасць праявіць свае здольнасці ў мастацтве людзям працы, гарадской інтэлігенцыі, сярод якіх, безумоўна, ёсць таленавітыя людзі. Ды мы іх не шукаем, не адкрываем, не выхоўваем. І таму не маем маладога падсадку, без якога літаратура і не можа разлічваць на поспех. Таленты стварыць нельга, але можна стварыць культуру, дакладней, глебу, на якой вырастаюць і запрацуюць таленты.

Мы захвальваем некаторых пісьменнікаў, астатніх не заўважаем, не гаворым пра набалельныя праблемы, не шукаем выйсця са становішча, якое склалася па ўласнай жа непаваротлівасці, ад нежадання прыгледзецца да жыцця, цвёрдза адзіночкі абставіны, у якіх фарміруецца і расце гарадское насельніцтва. Літаратура, праўда, час ад часу звяртаецца да праблем сучаснасці. Толькі ў пачатку гэтага года на старонках часопіса «Польмя» надрукаваны раман І. Шамякіна «Атланты і карыятыды». У творы глыбока, праўдзіва, востра ўзняты надзённыя супярэчнасці нашага жыцця, па-майстэрску выразна і запам'ятова выпісаны людзі. А наша крытыка пра яго амаль нічога не сказала — і не супаставіла раман з рэальным жыццём, і не ўбачыла ў ім канфліктаў,

В. М.) ставіць адзнакі і паўнамяркуе, што гэта камуніст-небудзь трэба, — піша вучоны медык, хірург-педыятр Станіслаў Данецкі. — А адбываецца якраз адваротнае — узнікае пачуццё супраціўлення. У падобных сацыяльных ідзе нястрымнае захвальванне або рэч у карані знішчаецца. Калі меркаваць па адзнаках, дык колькі разоў мы мелі справу калі не з «Вайной і мірам», дык ва ўсякім разе з «Анной Карэнінай»... А хіба не бывае так, што мы лічым дрэнным тое, што не падабаецца асабіста нам!»

Вось, значыць, як глядзіць на літаратурны працэс чалавек збоку, не пісьменнік і не крытык!

Не ад вялікага разумення змен у грамадстве і залежных ад іх прыёмаў і метадаў адлюстравання рэчаіснасці ў літаратуры, па-мойму, бударажацца іншы раз некаторыя крытыкі, натрапішы на нязвычайны, нетрадыцыйныя формы і стыль твора. Калі музыказнаўцы, прасачышы эвалюцыю музычных мелодый на працягу стагоддзяў, прыйшлі да агульнай высновы, што музыка з'яўляецца своеасаблівым лостэркам рытмаў і тэмпу жыцця людзей свайго эпохі, дык пра пазію і прозу гэтага ніхто не асмельваецца сказаць. А між тым, як музыка пераходзіла ад запавольных, стройных і ясных па гучанню мелодый да кароткіх, абрывістых, ударных фраз, раскрываючы перажыванні чалавека ў наш тэхнічны, атамна-ракетны час, так і літаратура не стая-

ЧЫСТАЕ СЛОВА ПРАЎДЫ

ні, чым героям І. Шамякіна, мне даводзіцца сутыкацца з некаторымі праблемамі, звязанымі з праектаваннем і забудовай населеных пунктаў.

Я згодзен з галоўным архітэктарам Максімам Карначом, што патрэбна не толькі дбаць аб сённяшнім дні, але ўлічваць і перспектывы будучага. Вядома, нам патрэбна шмат жылля, але ж чалавек на тое і ёсць чалавек, каб думаць пра заўтра. Архітэктар павінен жыць і інтарэсамі тых людзей, што будуць жыць у пабудаваных ім дамах пасля яго. Па-мойму, І. Шамякіну ўдалося цікава і абгрунтавана правесці асноўную сюжэтную лінію рамана: узаемаадносіны Карнач і яго праціўнікаў. У сітуацыях, часам надзвычай вострых, вельмі добра акрэсліваюцца погляды і пазіцыя галоўнага архітэктара горада. Так, ён перш-наперш чалавек справы. Для Карнач твора жыццё — азначае з поўнай ад-

дачай усяго сябе працаваць па любімай спецыяльнасці, бо любімая спецыяльнасць — гэта ж адзін з духоўных ідэалаў чалавека, гэта жыццё, напружанае, баявое. Яно вымагае ад Карнач канфліктавання з тымі, хто не разумее, ці, прынамсі, не хоча пагадзіцца з новымі поглядамі на забудову горада.

У цэнтры рамана «Атланты і карыятыды» — праблемы, звязаныя з забудовай Зарэчнага раёна ў адным з нашых гарадоў. Але ідэя твора, як я, чытач, разумею, больш глыбокая. У рамана ідзе барацьба паміж Карначом і яго праціўнікамі не толькі за новы горад, але і за высокі ідэал таго чалавека, які будзе ў гэтым горадзе жыць. Вось чаму паступова ў рамана ўсё большае адлюстраванне знаходзяць праблемы ўзаемаадносін у сям'і, пытанні маральнага абавязку, самадyscyпліны. Усё гэта важна,

бо гэта — сённяшні дзень нашага жыцця.

Ці задавальняе мяне, чытача, Карнач як вобраз, як чалавек? На маю думку, у творы лепш паказаны дзелавыя якасці галоўнага архітэктара... Ягоная дзелавітасць, шырыня думкі, творчы падыход да справы. Але, як мне здаецца, Карнач бывае суха рацыяналістычны, часам неапраўдана грубаваты і можа нават залішне самаўпэўнены. Эрэшты, які чалавек ёсць, та-кі ёсць. І не заўсёды выдзеліш толькі адно добрае. Мабыць, пісьменнік правільна зрабіў, што паказаў Карнач у пэўнай супярэчлівасці яго-нага характару. Гэта лішні раз сведчыць, што герой не выдуман, а ўзяты з самой гучыняй жыцця. Ён — наш сучаснік. І хоць, магчыма, у нечым і памыляецца, але, апантаны верай у справядлівасць справы, жыве адданасцю ёй.

В. ЖУК,
Інжынер міжкалгасбуда,
Брэсцкая вобласць.

НЕ МАГУ пагадзіцца з меркаваннямі тых крытыкаў і чытачоў, што лічаць, нібыта змястоўны твор на сучасную тэму нельга напісаць, як кажуць, па гарачых слядах. Вядома, з цягам часу можна лепш асэнсаваць падзеі, абагульніць першапачатковыя ўражанні. Але таленавіты мастак можа пісаць і аператыўна, калі ён добра ведае жыццё, калі ў яго набралася шмат назіранняў. Такіх прыкладаў у савецкай літаратуры безліч. А ў беларускай літаратуры ў гэтым плане можна гаварыць пра Івана Шамякіна. І папярэднія яго раманы «Сэрца на далоні», «Снежныя зімы», якія я ў свой час прачытаў з вялікай цікавасцю, і яго новы твор — «Атланты і карыятыды», што надрукаваны ў першых нумарах часопіса «Польмя» за сёлетні год, адлюст-роўваюць надзённыя пытанні нашага жыцця.

Мяне асабліва зацікавіў апошні раман пісьменніка. Яно і зразумела: тое, пра што расказвае аўтар, блізкае і мне. Па абавязку свайго служ-бы, няхай і ў меншай ступе-

Вокладкі новых кніг, якія выйшлі ў выдавецтве «Мастацкая літаратура»: выбраныя творы К. Кірэнкі ў серыі «Бібліятэка беларускай паэзіі» (афармленне В. Юрчанкі, фрытаніспіс С. Раманава), «Да свайго» А. Ставера (мастан Г. Малышаў).

Іван
НАВУМЕНКА

ДА СДЭЖКАХ ДЗЯЦІНСТВА

УРЫВАК З АПОВЕСЦІ
«РАЗВІТАННЕ У КАВАЛЬЦАХ»

ВЕЧАР, як у дзіўным сне. Сінія зімовыя зморкі, прыціхлыя вулчкі, голыя чорныя дрэвы ледзь не ў кожным двары, прысідзеныя з аснежанымі дахамі драўляныя домікі. Аканіцы ў некаторых з іх прычынены, праз шчыльныя прабіваюцца тоненькія пасмачкі святла, у некаторых наогул няма аканіц, вокны завешаны фіранкамі, але дамкі паўрасталі ў зямлю, і калі глядзець з рыпухага абледзянелага тратуара паўзверху фіранак, можна ўбачыць, што робіцца ў кожнай кватэры.

Хто жыве ў нашым гарадку? Найбольш сталыя людзі, пенсіянеры, якім даўно не хочацца рвацца ў далыня далі. Моладзь працуе пераважна ў Мінску, ранаідай ад'язджае, вечарам прыязджае. У гарадку ёсць саўгас, некалькі майстэрняў, паблізу кар'еры, адкуль возяць на мінскія будоўлі жвір і высяяны з пяску гравій.

Хмура чарнеюць у цёмным зімовым небе мураваныя касцельныя вежы. Рэшткі крэпасці, земляны вал — трохі наўзбоч. Усё закідана снегам, ахутана зморкам — нічога не разгледзіш.

Я паказваю Антаніне дом, дзе яна жыла. Звычайны драўляны асабнячок з чатырохскатным дахам, невялікім дварыкам, у якім растуць дзве старыя разгалістыя ліпы. У гэтым дамку заўсёды кватаравалі раённыя кіраўнікі, цяпер, відаць, жылыя звычайна, бо раён скасаваны.

— Я помню наш дом, — гаворыць Антаніна. — Іншы раз еду электрычкай, а тут перасаджваюся на аўтобус.

Антаніна маўклівая, задуманная. Такой яна была толькі ў верасеньскі вечар, калі мы вандроўвалі па Кавальцах.

Мы ўжо з гадзіны блукаем па вуліцах і нарэшце выбіраемся на плошчу. Час не позні, яшчэ адчынены магазіны, крамы, вяртаюцца дамоў гаспадыні, несучы ў руках сумкі. Ад крэпасці даносяцца дзіцячыя галасы. Відаць, дзеці катаюцца з горкі, якой служыць земляны вал.

Нават у нашым гарадку ёсць таксі. Дзве машыны з жылёнымі агеньчыкамі як раз чакаюць на плошчы. Мы садзімся ў першую, я прашу падвезці да рэстарана, размешчанага на беразе вадасховішча.

Пяць-дзесяць хвілін, і мы на месцы. Мы распранаемся, падымаемся на ліфце аж за пяты паверх. Тут ёсць утульны зал, з вакна якога адкрываецца прыгожы краявід. Дзеся гэтага краявіду я і прывёў Антаніну ў рэстаран. Снег, якім укрыта замёрзлае вадасховішча, здаецца сніжавым, у завозернай далі чарнеюць прысады навакольных вёсачак, зарослыя хвайняком пагоркі.

Людзей у рэстаране пакуль што мала, нам вельмі хутка прыносяць пітво і закуску. Я заказаў сабе трохі гарэлкі. Антаніне — кагору, пасля першых жа чарчак прыемна шуміць у галаве. Я раскажваю пра сябе — як жыў, вучыўся, як служачы ў арміі, успамінаў яе.

— Мог пісьмо напісаць, — гаворыць Антаніна. — Дзіўны ты чалавек.

— Куды б я напісаў?

— Па старым адрасе. Нам бы пераслаці.

Ніколі Антаніна так уважліва мяне не слухала. Яна ўвогуле сёння расслабленая, мяккая. Нібы плыве ўслед за хваляй. У тым месцы, дзе я рас-

казваю пра ў з ёю і як я, перабівае:

— Дзівак

Зал пакры-

вае люстры

біцца святл

вакном згус

да самай ш

Прыходзяць

прыехалі з і

— У цябе

перапытвае

дзень незадавальнення. — Нічога не разумею.

— Каб быць бліжэй да цябе.

— Дык я ж у горадзе жыву. Мне свая кватэра пакуль што і не сілася.

— Затое прыязджаеш у Кавальцы. Мне трэба было ў школу. У горадзе не так проста было знайсці месца.

— Абавязкова трэба было ў школу?

— Не абавязкова. Але я думаю...

Прываліла шумная кампанія. Услед за расчырванелымі з холаду хлопцамі, дзяўчатамі, якія занялі тры суседнія столікі, на ўзвышэнне ля процілеглай сцяны падняліся два акардэяністы, расчалі і інструменты. Музыканты таксама, відаць, прывандравалі з горада.

Кампанія, што размясцілася па суседству, самая што ні на ёсць сучасная. З выгляду хлопцы адчайна-рашучыя, сыплюць словамі, жартамі — здаецца, ім мора па калена. У дзяўчат падфарбаваныя павекі, яны смяюцца трохі гучней, чым трэба, закладваюць нагу за нагу, кураць. Стыль мне трохі вядомы — пусціць пыл у вочы. На самай справе нашы суседзі не прайшлі ніякіх медных труб, нічога асабліва не бачылі, працуюць у канторах, канструктарскіх бюро, а то і за станкамі стаяць. Зрэдку збіраюцца, каб вось такім манерам правесці час.

Цяпер, калі рэстаран стаў людным, тлумным, Антаніна як бы пажавела. Яна прыкметная, на яе кідаюць позіркі з суседніх столікаў. І яна не тоіць, што ўвага ёй падабаецца.

— Дзе будзеш сустрэкаць Новы год?

— Не ведаю.

— Хочаш, я прыеду. Сходзім у кіно, знойдзем такое месца, як тут.

Яна глядзіць на мяне і пасміхаецца.

— Давай...

Зайгралі акардэяністы, нашы суседзі, якія нават заказ не зрабілі, пайшлі танцаваць. Я запрашаю Антаніну, яна ахвотна падымаецца з месца. Яшчэ ніколі Антаніна не была такой блізкай, я адчуваю яе дыханне, гляджу ёй у вочы, злёгка затуманеныя, павільгатнелыя. Ад блізкасці я іншы раз паруюся такт, але тут, у крузе, яго ніхто не захоўвае: парачкі танцююць, шчыльна прыцінуўшыся, абняўшыся, паклаўшы адно другому рукі на плечы. Я думаю, што быў вялікі дурань, мог вось гэтак танцаваць з Антанінай год назад, і не было б між намі адчужанасці, непатрэбных згрызот. Калі кончыўся факстрот, мы выпілі па кілішчу і маўчым. Глядзім адно на другога. Антаніна здаецца задаволенай. Зноў зайгралі акардэяністы, да нашага століка падлятае высокі, з адпущанымі на шчоках бачкамі хлопчык:

Антаніна, нават не зірнуўшы на мяне, ідзе з ім у круг.

Няма нічога дзіўнага. У танцах такое — звычайна. Але мне непрыемна. Мог бы і я якую-небудзь дзяўчыну запрасіць. Але я не хачу ні з кім танцаваць нават насуперак Антаніне.

Каб не глядзець у зал, пазіраю ў акно. На месцы, дзе стаяць турысцкі кампінг, і далей, дзе вадасховішча, былі кусты, лугавіна, лес. Тут я пасвіў кароў. Усё перамянілася. Нават дзве ці тры вёсачкі знеслі. Мінск — вялікі горад, яму трэба вада.

Антаніна села на месца, я не падаю выгляду, што чым-небудзь незадаволен. Мы размаўляем, як раней, потым зноў ідзем танцаваць.

Акардэяністы сумленна зарабляюць хлеб. Перадх сабе і другім даюць самы кароткі. Тым часам хлопцы з-за суседніх столікаў нібы згаварыліся. Па чарзе падыходзяць да Антаніны, запрашаюць у круг. Яна проста расцвіла: расчырванелася, напрыгажэла, вочы проста ззяюць. Адчувае сябе каралевай вечара.

Яшчэ не позна, дзевяць гадзін. Але мне не трэба забываць, што заўтра ўрок.

— Пойдзем, — прашу Антаніну. — Пакуль да электрычкі, пакуль сядзеш...

— Пачакай. Няўжо табе не весела?

Найбольш завяхаецца ля Антаніны высокі з бачкамі. Умее хадзіць ля дзяўчат. Танцуе выдатна і твар у яго прыгожы. Праводзіць Антаніну да століка, ветліва ўсміхаецца. Па-мойму, ён наогул не супроць, каб перасеці да нас. На дзяўчыну, з якой прыйшоў, не звяжае. Я крадком назіраю за гэтай дзяўчынай. Чарнявенькая, шчупленькая з падфарбаванымі вуснамі, падведзенымі павекі. Была шустрая як змейка, а цяпер самотная. З-за няўвагі свайго кавалера. Лішній ад Антаніны ўвагі я таксама не маю, і самы час мне аб'яднацца з чарнявенькай...

Ужо дзевяць гадзін, веселасць у разгары. Апошні аўтобус па Кавальцы адыходзіць у адзінаццаць, і калі я на яго не траплю, трэба думаць пра начлег. Я іду да буфета. Там у зашклёнай шафе стаяць пляскатыя пляшачкі з белавежскай гарэлкай, якія прыдатна насіць у кішэні. Адну такую пляшачку бяру сабе. Калі заначую ў гарадку, то прыйду да знаёмых не з пустымі рукамі.

траўся
зноў

папаль-

ле ро-

на. За

іпнуць

ачыць.

яльна

ў? —

абягае

Яшчэ іграюць акардэоны, не скончыўся танец, але Антаніна раптам выходзіць з круга. Адна, без кавалера.

— Пойдзем. Я не хачу тут быць.

— Пачакай. Што здарылася?

— Нічога, — не чакаючы мяне, яна кіруе да выхаду.

Похалкам разлічваюся з афіцыянткай, сігаючы па лесвіцы, даганяю Антаніну ў вестыбюлі. Мы апранаемся, выходзім на двор.

— Што ўсё-такі здарылася, Антаніна?

— Ён сказаў мне гадасць...

— Хочаш, морду яму наб'ю...

Яна блэр мяне за паліто, злёгка прыхінае да сябе.

— Не трэба біць морду. Ён проста дурань. Прызначаў мне спатканне... Але з кім папапа я на спатканні не хаджу. І не пайду. Ведай гэта...

Цудоўны вечар. Над галавой вісіць круглы месяц, хісткім мроівам ахінула наваколле. Снег на возеры адлівае густой сінню, цёмнымі выступамі ўзвышаюцца далыня саснякі, у вёсачках на тым беразе ледзь прыкметна мільгаюць агеньчыкі. Ля гасцініцы дзяжуряць таксі.

— Хочаш, паедзем адразу ў Мінск?

— Багач знайшоўся. Яшчэ ходзяць электрычкі.

— Я праўду кажу. Давай хоць раз.

— Не выдумляй. Трэба на станцыю. Ад машыны ў мяне баліць галава.

Таксі імчыць паўз возера, мінуўшы гарадок, зварочвае на шашу. Можна было прасцей паехаць, але таксіст нездарма дзяжуріў. Цяпер, каб трапіць на станцыю, яшчэ раз праскочым вуліцамі гарадка.

Мінаем могілкі. Самае прыкметнае ў гарадку месца — вось гэты шырокі пад высокімі соснамі абсяг могілак. На раданіцу тут збіраецца народ з усёй акругі. Маці мая тут пахавана. Калі і славіцца чым гарадок, то рэшткамі староў каласці. Замчышчам, дзе вядуцца раскопкі, і гэтымі вялікімі могілкамі, якім, відаць, не менш тысячы гадоў.

Памяшканне чакальнай залы маленькае, няўтульнае. Са столі звісае на электрычным шнурэ закапаная пабелкай лампачка, на сценах два плакаты: адзін першамайскі, на другім намаляваны неабачлівы ў плашчы з чамаданам грамадзянін, які імкне проста пад колы цягніка. Мы з Антанінай сядзім на дубовай лаўцы, наўсцяж здратаванай подпісамі, ініцыяламі пасажыраў — некаторыя з іх нават нажом выразаны. Пахне мазутай, тытунём, кіслым спёртым духам.

На аўтобус не траплю. Побач Антаніна, і я зусім не думаю, як дабаруся да Кавальцоў.

У палавіне дванацатай прыбывае наша электрычка. Яна далей не ідзе, адправіцца на Мінск і ў дзве гадзіны ночы вернецца сюды. З вагонаў выходзяць запозненыя пасажыры. Не садзіцца ніхто, электрычка хапае. Асабліва часта ходзяць раніцай і вечарам.

Наш вагон пусты. І ўвесь цягнік пусты. Дзіўна ад думкі, што электрычка павязе толькі мяне і Антаніну. Ва ўсякім выпадку да бліжэйшай станцыі будзем раскашаваць адны.

— Вылазь, — гаворыць Антаніна. — На аўтобус спазніўся?

— Спазніўся.

— Што будзеш рабіць?

— Паеду з табой.

Яна ціхенька, гуллівя смяецца.

— У Мінску да сястры пойдзеш?

— Вярнуся назад гэтай электрычкай.

— Не ведала, што ты такі рыцар.

— Цяпер ведай...

У вагоне паўзмрок. Калі электрычка кранаецца, вымаю з кішэні пляскатую пляшачку. Антаніна ўсклікае, як спалоханая птушка:

— Ты наперад усё абдумаў. Намеціў план!

— Намеціў.

— Не спадзявайся. Думаеш напаць мяне, будзеш гаварыць пяшчотныя словы, палезеш абнімацца, цалавацца. Нічога не выйдзе...

— Выпі трохкі. Не буду гаварыць пяшчотных слоў.

Яна аднак рашуча адмаўляецца, і я хаваю пляшачку. Паўз акно праплываюць аснежаныя сасонкі, цёмныя лозы, край насыпу, і зараз жа цягнік затармажвае. Пятля замёрзлай рачулі пад навіслымі голымі алашанамі, казырок на веса прыгараднай станцыі, сонныя дамкі ля сцяны лесу здаюцца дзіўнымі, незвычайнымі. У вагон і тут ніхто не заходзіць.

— Я тут ведаю ўсё, — хвалюся Антаніне. — Кожны лясок, сцежку.

Яна глядзіць на мяне недаўменна.

— Навошта табе?

Як ёй сказаць? Калі вярнуўся з арміі, летам, восенню тыдня не мог вытрымаць, не завітаўшы ў лес. Пасля змены ці ў выхадны — на аўтобус — і ў бярэзнікі паабпал слускай шашы, у Лагойскія бары. Збіраў грыбы. Ды не адны грыбы вабілі. Жыла ў душы патрэба дакрануцца да звычайнага, адчуць, як пахне зямля, убачыць вясковыя хаты, панадворкі...

(Заканчэнне на 15-й стар.)

НЕВЯДОМЫЯ САЛДАТЫ

На свет увесць вядомыя салдаты.
Чаму ж іх Невядомымі назвалі?
Наліты ім заўсёды чаркі ў свята,
Хоць з Перамогай іх не прычакалі.

Дастоль гавораць з імі, як з жывымі,
Іх родныя, іх жонкі, іх нявесты,
Хоць іх ужо ніколі не падымеш
З-пад абеліскаў, з-пад камення
Брэста.

З пажойклых, павялічаных партрэтаў
Глядзяць яны на праўнукаў зычліва,
Імёны іх, нібыта запаветы,
Перадаюць наступнікам ішчаслівым.

У бліскавічным ззянні абеліскі.
Чаму ж вас Невядомымі назвалі?
Сваёю кожнай незабыўнай рыскай
У нашы сэрцы вы навек запалі.

ІМЁНЫ

На школьным зялёным пляцы
Статуя безыменная —
На руках у каменнай маці
Дзіця каменнае.

Цяпер ім агонь не страшны,
Не страшна пекла ім...
Звалі малое — Ванем, Наташай?
Маці — Марыляй, Тэкліяю?

Радок у радок на плітах
Імёны роўненька —
Нібыта выбітыя з граніту
У крывавых прожылках слоўнікі:

Куліна, Мікола, Марыся,
Васіль, Цімафей, Алёна...
Імёны перабяры ўсе —
І кожнае ў спапялёных...

ТАКІЯ АБДЫМКІ...

Лепей ніколі, нідзе
Абдымкаў такіх не бачыць,
Калі вырываюць дзіця
З матчыных рук гарачых;

Калі адрываюць яе
Ад цела забітага мужа, —
Лепей не бачыць нідзе
Гэткіх абдымкаў дужых.

Да хрусту ў суставах рук
Абдымкі байца-героя,
Што ранены, ледзь жывы
Сціскае рукамі зброю...

Абдымкі расстаняў, стрэч
З таварышам,
Другам,
Бацькам...
Абдымкаў век не разняць
У магіле брацкай.

НА ВАРЦЕ

Не моўкне камарыны звон крынічкі,
Шматае вецер цішыню дасвецця...
Застый на варце ў схове пагранічнік —
Расінка на шытку не здрыганецца.

Дзялілі напалам вясной праснак,
Адна чарэнь зімою сагравала...
І думалася некалі інакш:
Век будзем сябраваць,
Што б там ні стала...

На скроні ўпаў сняжынак лёгкі рой —
Ляцяць гадзі клепотнымі чмялямі...
І толькі ў вёсцы,
Пры сустрэчы з ёй,
Становімся ранейшымі сябрамі.

КЛЯНОВЫЯ ЗОРЫ

Асеннія зоры
За ноч каля ганку
Гарачаю чырванню
Усыпалі дол...
Гляджу, як дзяўчынка
Пад клёнам уранку
Збірае, каляныя,
іх
У прыпод.

Ды знічкі яна
Не спрытна падымае —
Між самых прыгожых
Знаходзіць свае...
Прысняцца дзяўчыны
У млечным тулгане
Высокія зоры
У далоньках яе...

ЯБЫНЬКА

Чакала столькі ты,
Жаданае пары.
Дарэмна праз платы
Пляткарылі вятры.

Я рады за адно.
Ты шчыраю расцеш!
Мне грукнула ў акно,
Што хутка зацвіцеш.

**Эдуард
ВАЛАСЕВІЧ**

З настойлівацю грозною тваёй
Народ мой толькі можа гераічны,

Які пранёс скрозь вір стагоддзяў горда
Дух незалежнасці і дух свабоды
І стаў гаспадаром зямлі сваёй!

Саід Няз, мой дружа з Ашхабада,
Як прыляціш у свой Туркменістан,
Успомні часам з Мінска Эдуарда —
Патомка сціплага сівых славян.

Мне да спадабы воблік смуглаваты,
Усмішка шчыра і дабрата,
Ты назайсёды родным братам стаў,
Бо мы з табой — паэты і салдаты.

І ні адлегласць, і ні час шалёны
Не змогуць сцерці з памяці маёй,
Як мы пілі ў Ялце чай зялёны...

Няхай вятры шумяць над галавой —
Аджуае крутыя перавалы!
Бо нас жыццё агнём загартавала.

Максіма Багдановіча магіла...
Стаю суцішаны ад болю і тугі,
Паэта вобраз ажывае дарагі,
Дыханне вее Беларусі мілай!..

І пошум ціхі нівы залацістай
І ценькі перазвон блакітных васількоў,
Задумны гоман панаднёманскіх бароў —
Гучаць харалам вечным, урачыстым!

Ён Беларусь спяваў, ён быў ёй сынам,
Сваю любоў і песні ёй пакінуў
І гімн удзячная зямля яму пяе!

...Паэт, згараючы, ўсё людзям аддае,
Сваёй Радзіме і свайму народу
І ў сэрцах нашых, ў думках ён заўсёды!

Граф Варанцоў — цара сатрап саноўны,
Чые нашчадкі ў Англію ўцяклі,
Меў з паймільёна дзесяцін зямлі
І восемдзесят тысяч душ прыгонных...

Не дзіва, што ён замак збудаваў
І акружыў яго зялёнай зонай...
Ухлопаў, безумоўна, граф мільёны,
А грошы ён з прыгонных выціскаў...

Фарфор, карціны, люстры, серабро,
Скульптуры Афрадыты, Аналона —
Ну не палац, а — казачны харом!

Вяльможжа жыў шыкоўней фараона...
...Хаджу, гляджу і радасць уззяла:
Вампіраў рэвалюцыя змяла!

О, дзякуй, сонца, што мяне сагрэла!
Што падарыла ласку і цяпло,
Што к чалавеку добрым быць умела
І... выкупу за гэта не ўзяла.

Ты не глядзіш на тытулы і рангі,
Якая шчыра ў цябе рука!
Асыплеш золатам ты бедняка,
Заглянеш ў фанзу, саклю і ярангу.

Аднолькава галубіш белых, чорных,
Табе ўсе дзеці, — пасынкаў няма...
Прыносіць ішчасце — вось твае законы!

Ты гоніш ноч, рассейваеш туман,
Дзе ты — жыццё там, кветкі расцвітаюць...
І шчыра оду я табе спяваю!

Над морам чайкі робяць віражы,
То падаюць, а то ў блакіт ўздымаюць!
І караблі ў далёкі край чужы
З самотным крыкам доўга праваджаюць...

І ў крыку іх — трывога, неспакой
І нават нейкая перасцярога...
Так сына выправіўшы у дарогу,
Матуля непакоіцца душой.

І моліцца яна і ціха плача,
Здароўечка жадае і удачы,
Вяртаньня хуткага яму дамоў.

І чаек крык мне сэрца разрывае:
Я родны кут свой жыва уяўляю, —
І клічуць галасы маіх сяброў!

**З НІЗКІ
«КРЫМСКІЯ САНЕТЫ»**

За воблакі ўзнямайся птах сталёвы,
Вышэй да сонца і да зор ляці!
Зямнога прыцягнення рві аковы,
Каб боль душы на хвілю хоць суціх...

Пакінуў я ля ўзлётнай паласы
Жыццёвы друг і бонзаў эківокі...
І пад крылом, бы ў возеры глыбокім,
Плывуць у думцы стэпы і лясы.

І колішнія крыўды і напасці
Нікчэмнымі здаюцца з вышыні
І грудзі поўняцца дабром і ішчасцем!

І я згадаў міфічнага Ікара,
Які згарэў імкнучыся за марай!
Паэта сэрца гэтак жа ў агні...

Ах, мора, мора! Стомы ты не знаеш...
Як молатам, у берагі грыміш!
І скалы, нават горы сатрасаеш,
У непагадзь, як на агні, кіпіш...

Гісторыі сівой тут рэха чую
І даўніх бітваў пераможны гом,
Тых галасы, што спяць адвечным сном,
І ты ім, мора, сёння салотуеш.

І параўнацца з сілай тытанічнай,

ЦЯКУЦЬ паўнаводныя рэкі. Цягучы павольна і бурліва, шырока разліваюцца, нібы песня, якая то аціхае, то зноў звільніць на поўны голас.

І песня аб Нёмане супраджае гэтыя кадры — вечнага бегу вады да мора.

На фоне спакойных і шырокіх вод — дзяўчына ў нацыянальным літоўскім касцюме. Спытайце ў яе: «Дзе вы нарадзіліся?» У адказ пацвердзіце: «На Нямунасе».

— І я нарадзілася на Нёмане. Ён бярэ пачатак на маёй радзіме, у Беларусі, — гаворыць другая ў яркім народным адзенні.

І коцыца на экране марскія хвалі — неспакойныя, магутныя. Вось прайшла буйным планам яшчэ адна, мільганула ўсім колерамі вясёлкі. Яна нагадвае нам шчодрую мазаіку народных арнамантаў.

— Ад бурштынавых берагоў веснавой Балтыкі пры-

несла паклон свой беларускай зямлі Савецкай Літвы, — пачынае гаварыць дыктар.

У нізкім паклоне, трымаючы ў руках саламяныя капелюшы, застылі дзяўчаты ў нацыянальных касцюмах. Зараз пачнецца прывітальны танец «Кепуршыне», а выконваюць яго ў Літве на самых вялікіх святы.

І нібы ў адказ на гэтыя паклоны чуоцца гучныя апладысменты. Яны адрасаваны Каўнаскаму дзяржаўнаму хору, які дае канцэрт у цэху для рабочых Мінскага аўтазавода. На фоне літоўскай песні ідуць рэпартажныя кадры сустрэч на гэтым прадпрыемстве.

З шумнага цэха камера пераносіць нас у зацішны куток, і мы робім сведкам ішчырай размовы пісьменніка Альбінаса Жукаўскаса (за ўклад у справу збліжэння дзвюх братніх літаратур ён

удастоены звання — заслужаны дзеяч культуры БССР), з народным паэтам Беларусі Максімам Танкам. Мы пачуем іх гутарку, а потым выйдзем разам з кінакамерай на вуліцы і плошчы беларускай сталіцы, дзе ўсё гаворыць пра Дні культуры Савецкай Літвы ў Беларускай ССР.

Камера пільна ўглядаецца ў твары людзей. Буйны план сімпатычнага хлопца. Аўтары прадстаўляюць яго. Гэта лаўрэат прэміі Ленінскага камсамола Літвы, кампазітар і дырыжор Юргіс Гайжаўскас.

— І што ж вам сыграць?

(«Дубкі»). Хлопчыкі выконваюць араторыю Э. Бальсаса «Не краінаце блакітны глобус». Спачатку чуецца некалькі тактаў з вясёлай «дзіцячай» яе часткі: аб звычайных летніх клопатах, аб ляльках, якія трэба памыць у чыстай вадзе.

Але вось твары падлеткаў становяцца сур'ёзнымі, хлопчыкі нібы на вачах робяцца дарослымі. У гэце араторыі — грознае слова «крэматыорый»... Вайна... Захопнік разбурае і паліць усё на зямлі, не шкадуючы дзяцей.

Пад драматычныя, строгія гукі араторыі на экране з'яў-

ПА-СУСЕДСКУ, ПА-СЯБРОЎСКУ

НОВЫ ДАКУМЕНТАЛЬНЫ ФІЛЬМ СУМЕСНАЙ
ВЫТВОРЧАСЦІ АБ'ЯДНАННЯ «ЛЕТАПІС»
І ЛІТОВСКОЙ КІНАСТУДЫ

— хітравата пытаецца ён, нібы звяртаючыся да нас.

Гэты буйны план і пытанне выканаўцы з'яўляюцца сувязным звязом, пераходным да наступнага, чарговага нумара.

— Што? — зноў чуецца яго голас.

Аказваецца, ён размаўляе ўжо з беларускім калгаснікам. Потым накіроўваемся ў вёску, дзе Ю. Гайжаўскас кіруе капэлай. Менавіта тут хлебаробу з суседняй Беларусі давялося аднойчы глядзець жартоўны літоўскі танец «Клумпакоіс». Яму і да гэтага часу прыгадваецца, як выканаўцы абменьваліся абуткам. Толькі вось назву вёскі забыўся...

Юргіс Гайжаўскас ужо ўзмахнуў рукой. І зноў нечаканасць — гучаць першыя такты беларускай «Бульбы».

Вясёлае здзіўленне на тварох слухачоў.

Яшчэ адзін узмах дырыжора, і над беларускай вёскай панесліся бойкія, гарэзлівыя акорды «Клумпакоіс».

Танцоры пад гэтую музыку паказваюць мудрагелісты па. Гэта выступае народны ансамбль песні і танца Літоўскай ССР «Летува». Зноў прывітанні, хлеб-соль, поціскі рук.

З рук у рукі пераходзяць бурштынавыя сувеніры, і ў гэты час мы чуем словы, быццам выхаленыя з агульнага святочнага натоўпу:

— Ваш бурштын — ён як дзіцячая ўсмешка...

І дзіцячы ўсмешкі запаўняюць экран. Спявае вядомы калектыў — хор хлопчыкаў «Ажуалюкас»

ляюцца кадры Брэсцкай крэпасці... Хатыні. Сюды, у гэтыя месцы, якія сімвалічна ўвасабляюць гераічны подзвіг нашага народа, прыйшлі пасланцы Савецкай Літвы. Прыйшлі з кветкамі, вянкамі. Задумненыя твары. Яны, удзельнікі Дзён Літоўскай ССР у Беларусі, аддаюць даніну пашаны памяці тым, хто загінуў.

Фільм (рэжысёры Г. Скварнавічус, Р. Ясініскі) вельмі дынамічна разгортваецца, захпляючы яркава знятымі кадрамі, якія маніруюцца з хронікай, што нагадвае сабой кінематаграфічную фрэску пра веліч і характава дружбы паміж народамі-суседзямі, народамі-братамі.

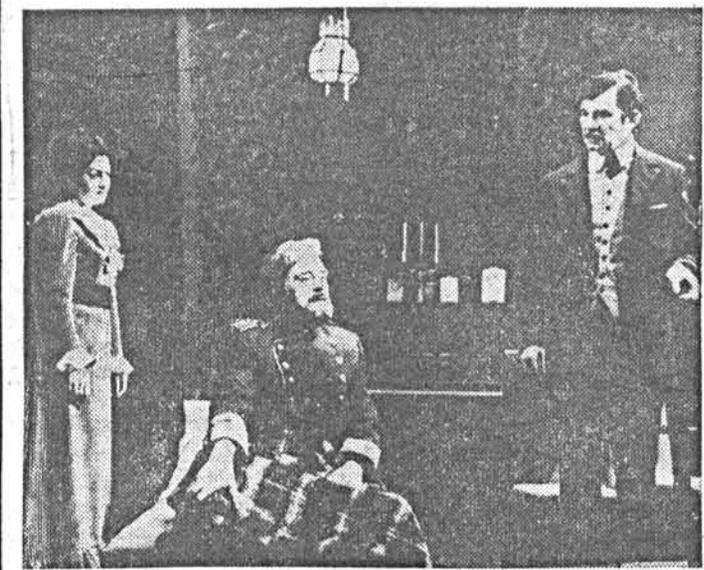
Гукі літоўскай песні «Сто гадоў», поўнай сяброўскіх пажаданняў і як бы падагульняючай гэтую значную падзею ў жыцці дзвюх рэспублік... Мы пакідаем святочна ўпрыгожаную залу тэатра. Зноў, як у пачатку фільма, вяртаемся на адкрытую прастору веснавых палёў. Заціхаючы, нясецца ўдалачынь песня, рэхам перакатваецца на схілах берагоў... І зноў задуменна імчыць свае воды Нёман... Беларусь і Літва!.. У гады ваеннага ліхалецця і сёння, ва ўсе часы савецкія рэспублікі-суседзі ідуць у адным страі сацыялістычных нацый.

«Разам» — такая назва новага дакументальнага фільма.

А. ТОЛЬСКІ.

На здымку: рэжысёры Гедзімінас Скварнавічус (Вільнюс) і Рычард Ясініскі (Мінск) у часе работы над фільмам «Разам».

ЖАНРАВЫЯ РАЗНАСТАЙНАСЦЬ

Сёлетні тэатральны сезон на літоўскіх сценах прыносіць багаты плён творчых шуканняў у галіне рэпертуару і яго рэжысёрскіх трантовак. Галоўнай і цэнтральнай з'яўляецца сучасная тэматыка. Выхаванне моладзі на прыкладзе і вопыце старэйшых пакаленняў, разуменне грамадзянскай пазіцыі ў спрэчцы з сярбам, пераадоленне забабонаў і дагматычных поглядаў, рэспрэктыўны зварот да ваеннага жыцця і нават у глыбіні гісторыі, — усё гэта набывае вобразнае ўвасабленне ў спектаклях, што іграюць тэатры Вільнюса і Каўнаса, Панявежыса і Клайпеды. Сярод аўтараў п'ес — знаёмыя чытачам усёй краіны імёны прэзаікаў М. Слудзіса і І. Авіжуса, драматургаў І. Грушаса і К. Саі, паэта Ю. Марцінявічуса... Звяртае на сябе увагу жанравая разнастайнасць літоўскіх афіш: побач з трагедычным творам пазначана лірычная камедыя, бытавая драма суседнічае з вадзівілем...

Зацікаўлена ставіцца дзеячы сцэны Літоўскай ССР і да класічнай спадчыны. Гледачы не адзін сезон вынаваюць цікавасць да пастаюўкі народнымі артыстамі ССР Ю. Мільцінісам драмы А. Стрындберга «Танец смерці» ў Панявежысе. Спентаіль з удзелам выдатных акцёраў вельмі сугучны таму, што ў свой час гаварыў пра гэтага

шведскага драматурга А. Луначарскі: Стрындберг «...некалькі разоў мяняў свае перакананні, але ў ліч б бок ён іх не мяняў — ці з'яўляецца ён абаронцам навукі або бястрашным нігілістам, выступае ён феміністам, які абараняе жанчын, ці зацятым ворагам жанчын, які сцвярджае, быццам яны загубяць род чалавечы, — усё роўна яму заўсёды ўласціва нянавісць да двух карзінных тыпаў буржуазіі — да мільярдэра, які памнажае сваю маёмасць і моладзі свайму залатому ідалу, і да сытага мешчаніна, які задаволены сабой. Гэты пісьменнік па разбуральнай сіле яго ідэй і па іх атруце не мае сабе роўных». Артысты Панявежскага драматычнага тэатра іграюць менавіта такога Стрындберга.

Змястоўным атрымаўся і сцэнічны паназ «Норы» Г. Ібсена ў Каўнасе. Тут ансамбль выканаўцаў беражліва падтрымлівае лірычную плынь драмы, падтэкст якой заўсёды мяцённы, гарачы, непрымірымы да фальшыва буржуазнай маралі.

НА ЗДЫМКАХ — сцэны з названых спектакляў. Зверху — артысты Д. Меленайтэ, Д. Банініс і Б. Вабкаўскас у ролях Алісы, Эдгара і Курта («Танец смерці»); знізу — Р. Сталіонітэ і Л. Габрэнас (Нора і Хельмер).

Фота А. БАРЫСАСА.

НОВЫЯ НАЗВЫ НА АФІШАХ

Гомельскія абласны драматычны тэатр паехаў на гастролі сёлета з новым у рэпертуары спектаклем — «Абавязкі нашы» — па п'есе Эдуарда Валадарскага (рэжысёр Г. Вагаў, мастак Л. Ганчарова).

На здымку — заслужаная артыстка БССР Л. Старажава і артыст П. Вараб'ёў у ролях Кацярыны і Ягора.

Фота П. ФІЛІПАВА.

ПАДЗЯКА АРТЫСТАМ

Гледачы братняй Украіны добра ведаюць і любяць калектыў Беларускага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы. Аб ім з захапленнем пісалі і гаварылі паэт Максім Рыльскі і акцёр Амаросій Бучма, драматург Аляксандр Карнейчук і актрыса Наталля Ужвій. Яму аплазіравалі працоўныя індустрыяльнага Харкава і шахцёры Данбаса, карабелы Адэсы і калгаснікі Палтаўшчыны. Неаднаразова сустракаўся тэатр і са сталічнымі гледачамі. Вось і сёлета Кіеў гасцінна прымаў артыстаў з Беларусі. За сем гадоў, што прайшлі з мінулых гастролей, абнавіўся рэпертуар і адбылося многа змен у артыстычнай трупі купалаўцаў. Творы К. Крапівы, А. Макаёнка, М. Матукоўскага, Б. Васільева пра нашых сучаснікаў і актуальныя праблемы

сённяшняга дня, класічная «Апошняя ахвара» А. Астроўскага і раней незнаёмая кіеўлянам драма «Раскіданае гняздо» Янкі Купалы (у мінулым тэатр прыязджаў з «Паўлінкай») выклікалі цікавасць у шматлікіх артыстаў з Беларусі. Пра высокі ўзровень выканаўчага майстэрства ветэранаў і артыстычнай моладзі з удзячнасцю гаварылі гледачы ў час творчых сустрэч на прадпрыемствах Кіева і ў калгасах Кіеўшчыны.

Прэзідыум Вярхоўнага Савета УССР ўзнагародзіў Беларускага акадэмічнага тэатр імя Янкі Купалы Граматамі Вярхоўнага Савета Украінскай ССР — за значны ўклад у справу ўзаемаўзбагачэння і збліжэння сацыялістычных культур народаў ССРСР і паспяхова выступленні перад працоўнымі.

У ВІДАННЯ «Агітплатката» Саюза мастакоў БССР, нягледзячы на юны ўзрост, зайздросная папулярнасць. Створаны 8 гадоў назад, «Агітплаткат» трывалі ўвайшоў у арсенал сродкаў камуністычнага выхавання працоўных. І гэта не дзіўна: плакат заўсёды звернуты да сучаснасці, да найбольш актуальных праблем.

Агітплаткат, як і газета, штодзённая гаворыць з гледачом

ліва і ярка неслі мільёнам людзей праўду аб сацыялістычным грамадстве, аб савецкім вобразе жыцця, аб будаўніцтве камунізму ў нашай краіне. Наш савецкі вобраз жыцця аднаго творы розных жанраў плакатнага мастацтва, розныя па стылях прыкметах і функцыях, індывідуальных аўтарскіх схільнасцях. У рамках экспазіцыі выстаўкі даволі поўна прадстаўлены плакаты, пры-

талізм канчаткова сябе жывае, саступаючы месца праўдзе жыцця, мужнай прыгажосці. Выстаўка відавочна пацвердзіла актыўнасць плакатыстаў старэйшага і сярэдняга «прызыву» — такіх вядомых мастакоў-агітатараў, як М. Гурло, Т. Ігнаценка, І. Радунскі. Іх творы, уключаныя ў экспазіцыю, прысвечаны палітыцы Камуністычнай партыі, задачам дзевятай пяцігодкі, клопам дзяржавы аб дабрабыце працоўных, барацьбе з перажыткамі мінулага.

«Галоўнае прызначэнне агітплатката, — гаворыць вядомы плакатыст і карыкатурыст М. Гурло, — у тым, каб актывізаваць свядомасць гледача, а не абмяжоўваць сябе сферай эстэтычнага ўплыву».

На выстаўцы шырока прадстаўлены работы і маладых мастакоў, менавіта якім сёння належыць у значнай ступені вызначаць твар беларускага агітплатката. У большасці маладыя ўдзельнікі выстаўкі — В. Салаўёў, С. Волкаў, Л. Кальмаева, В. Сакалоў, В. Філімонаў, У. Крукоўскі — прыйшлі ў плакат з іншых відаў і жанраў мастацтва. Тым не менш лепшыя іх творы гавораць аб пільнай цікавасці да сур'ёзнай, маштабнай праблематыкі, да самых розных пытанняў сённяшняга жыцця. Так, В. Філімонаў адрасуе цікавы плакат юбілею камсамолу; з плакатам на адну з важных тэм — аховы прыроды — выступіў У. Крукоўскі; за комплексную механізацыю ў сённяшнім будаўніцтве выступіў В. Сакалоў; Беларусі, якой «у вяках красавацца за славу, здабываюць у бітвах і працы», прысвячае свой плакат В. Салаўёў.

Такім чынам, адзінства пакалення ў мастацкіх традыцыях — характэрная асаблівасць для развіцця сучаснага беларускага агітплатката.

На выстаўцы прадстаўлена нямала святочных лістоў: лірычных, прысвечаных Міжнароднаму жаночаму дню (А. Хайрулін), па-веснаму радасных — першамайскім дням (Т. Ігнаценка, М. Чэпик), урачыстых — прысвечаных Кастрычніку (І. Радунскі, М. Чэпик), камуністычным суботнікам (В. Філімонаў, І. Крэйдзік), урачыста-юбілейным датам — нараджэнню Савецкай Арміі (Р. Малеіноўскі, І. Радунскі), Канстытуцыі СССР (В. Салаўёў, М. Бялецкі, Т. Ігнаценка), Дню будаўніка (І. Крэйдзік).

У сатырычных плакатах, якія бачуюць недахопы нашага жыцця, прасочваецца сувязь з часопіснай карыкатурай «Вожыка».

Прыкладам могуць служыць плакаты М. Гурло, А. Чуркіна, Л. Чурко, С. Волкава, В. Шматава, у якіх сатырычныя тэмы і сітуацыі вынаходліва вырашаюцца мастакамі. Дастаткова прыгадаць хаця б такія лісты, як «Гадзіны ідуць... ды прастойвае праца, пара за такога

прагульшчыка ўзяцца!» (А. Чуркін, паэт Г. Кляўко); «Рука руку маўляў, павінна мыць... Нам трэба па руках тых моцна біць» (С. Волкаў, паэт У. Правасуд); «Невялікая там шкода для вялікага завода: па малой дэталіцы краў, потым тэлевізар склаў» (М. Гурло, паэт А. Астрэйка); «Была ў раён камандзіроўка — уладкаваўся вельмі лоўка: пад выглядам адказнай справы ён лынды біў за кошт дзяржавы» (В. Шматаў, паэты П. Прыходзька і Н. Буткевіч); «Усё ёсць у новых універсамах і звычкі старыя, на жаль, таксама» (Л. Чурко, паэт Г. Кляўко); «Турбот і працы ў нас багата, ляжыць і ў вус не дзьме Іван» (С. Волкаў, паэт У. Правасуд) і інш.

У сатырыкаў-міжнароднікаў таксама склалася свая асобая вобразная мова сімвалаў, алегорый, выяўленчых метафар. І вопытны карыкатурыст умее карыстацца ёю, не паўтараючыся. У гэтым сансе заслугоўваюць увагі работы А. Чуркіна — плакаты «Свабоду Чыліі», «Далое хунту», «Радзістанцыя «Свабода» і «Свабодная Еўропа», «Звычайная карцінка на капіталістычным рынку» — арыгінальныя, вострыя творы.

Натуральна, што выстаўка ўзяла шмат надзённых праблем. Самая значная — гэта эмацыянальнае ўваабленне вобраза сучасніка: У гэтай галіне ёсць добрыя пошукі. Прыклады — свежыя па пластычнай мове, па дэкарацыйнай гучнасці некаторыя плакаты І. Радунскага, В. Філімонава, Т. Ігнаценка, Р. Малеіноўскага, Ф. Дарашэвіча, М. Чэпіка, І. Крэйдзіка. У іх бачна імкненне стварыць жывы, запам'янальны вобраз сучасніка — рабочага, калгасніка, воіна, інтэлігента. Лепшыя плакаты гэтых мастакоў вабяць не толькі гранічнай

канкрэтнасцю задач, але і пошукамі пераканаўчага паўнакроўнага вобраза сучасніка. Мы можам цяпер з задавальненнем гаварыць пра тое, што ўсё больш пераадолюецца ілюстрацыйнасць. Факт сам па сабе паказальны, які сведчыць аб росце майстэрства мастакоў.

Аднак некаторая інертнасць мыслення, звыкласць падыходу да тэмы яшчэ застаюцца. Часам прыгожы па графічнаму выкананню ліст, па сутнасці, ілюстрацыйны: мастак кампануе розныя сцэнікі як ілюстрацыі да лэзунга, не больш. Усё яшчэ недастаткова валодаюць некаторыя плакатысты майстэрствам шрыфта і арнамента, не да канца выкарыстоўваюць іх выразныя магчымасці. Мноства няўдала складзеных тэкстаў, неапраўдана перагрузка афармленчымі элементамі робяць плакатны ліст мала даступным для ўспрымання.

Плакат закліканы хутка і актыўна ўздзейнічаць на пачуцці, розум, волю гледача, заахвочваць яго да актыўнага дзеяння. Гэта датычыцца не толькі плакатаў-заклікаў, але і прапагандысцкіх, у якіх тая або іншая задача падрабязна растлумачваецца, часам у некалькіх сцэнах. Плакат павінен добра ўспрымацца на адлегласці, таму, на маю думку, неабходна, каб ён вылучаўся буйнымі, выразнымі формамі, яркім колерам, вострым лаканічным тэкстам, арганічна звязаным з малюнкам.

З трыбуны XXIV з'езда КПСС да майстроў мастацтваў быў звернуты заклік — якасны ўзровень творчасці плакату ў аснове асноў. Гэта патрабаванне партыі плакат павінен узяць на ўзбраенне, таму што яго задача — быць першым прапагандыстам слова партыі.

Б. КРЭПАК.

ТАВАРЫШ ПЛАКАТ

на тэмы будаўніцтва камунізму, барацьбы за мір. Ён паказвае дасягненні прамысловасці, сельскай гаспадаркі, навукі і культуры. Акрамя таго, такой вострай магутнай зброяй, як сатыра і гумар, змагаецца з парашальнікамі савецкай маралі і этыкі. Плакат пераконвае, праслаўляе, крытыкуе, заклікае. Як і газета, ён — калектыўны агітатар і прапагандыст. Плакат цікавы сваёй публіцыстычнай завостранасцю, надзённасцю.

Экспазіцыя залаў Саюза мастакоў БССР, дзе выстаўлены агітплаткаты, наводзіць на роздум аб лёсе сучаснага плакатнага мастацтва ў рэспубліцы.

Якія ж тэматычныя рамкі агітплатката? Якія яго жывапісныя магчымасці? Які яго заўтрашні дзень? Якія суадносіны мастацкай формы з ідэяна-агітацыйным зместам плакатнай творчасці?

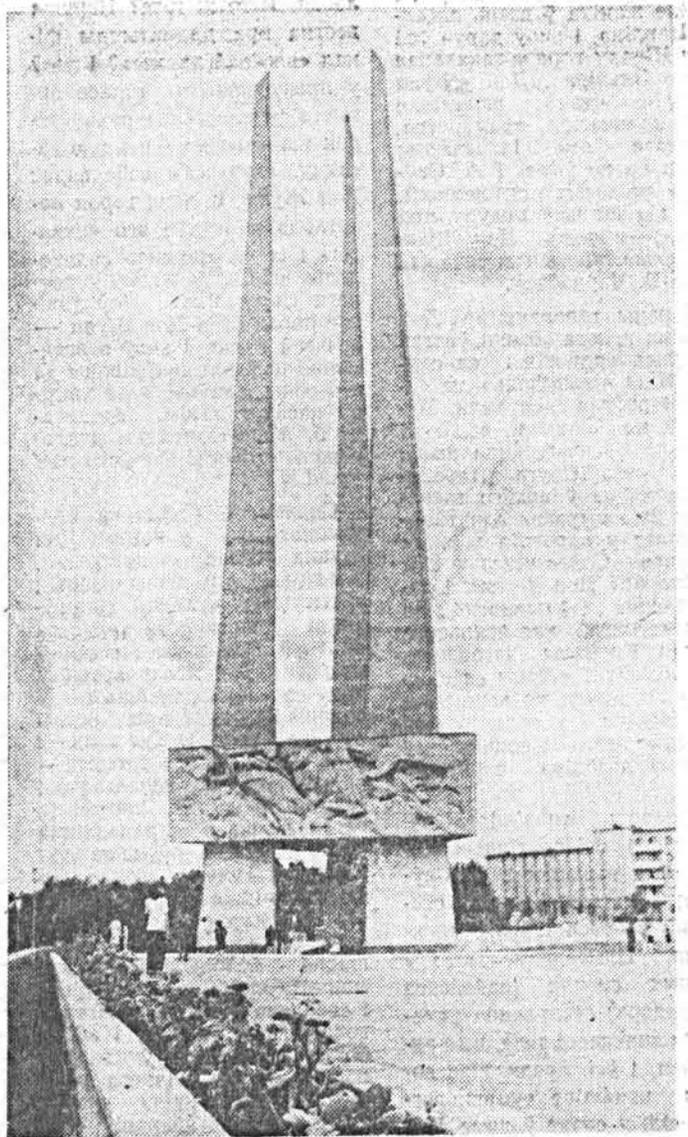
На XXIV з'ездзе партыі падкрэслівалася, што абавязак работнікаў агітацыйна-масавога фронту — пераканаўча, даход-

свечаныя барацьбе за выкананне рашэнняў партыі, юбілейным датам, сацыялістычнаму спароніцтву, плакаты маладзёжныя і сатырычныя, на міжнародныя тэмы.

Асобнае месца ў экспазіцыі займае вобраз У. І. Леніна, над якім многа папрацавалі Р. Малеіноўскі, І. Радунскі, В. Філімонаў, Т. Ігнаценка.

Найбольшую аператыўнасць праявілі мастакі, якія адлюстроўваюць тэму выканання п'янага дзевятай пяцігодкі. Тэма барацьбы за камуністычныя ідэалы нашага грамадства знайшла ўваабленне ў работах мастакоў самых розных пакаленняў — В. Салаўёва і Ф. Дарашэвіча, У. Крукоўскага і Л. Чурко, Т. Ігнаценка і В. Філімонава, І. Радунскага і В. Сакалова, заўчасна памёршых Ф. Выпаса і Б. Казлоўскага. Менавіта плакат такога плана дамінуе на выстаўцы.

І мы бачым, што ў ім усё менш сустракаюцца сілуэты людзей з «прыклеенымі» ўсмешкамі, з урачыста застылымі позмамі. Плакатны сентымен-

Помнік воінам-вызваліцелям і партызанам Вялікай Айчыннай вайны, які адкрыўся ндаўна ў Віцебску на плошчы Перамогі. (скульптары Б. Маркаў і Я. Печкін).

Фота Ул. КРУКА.

ПРЫКЛАД МУЖНАСЦІ І СТОЙКАСЦІ

На прагранічнай заставе імя Героя Савецкага Саюза Ф. М. Кіжаватава адкрыты музей, экспазіцыя якога прысвечана легендарнаму подзвігу воінаў-прагранічнікаў пры абароне Брэсцкай крэпасці.

...Лі Ціраспальскіх вярот стаў будынак 9 прагранічнай заставы. Плячо ў плячо змагаліся прагранічнікі і пехацінцы. Вяспрыкладную мужнасць і тэраізм паказаў у баях начальнік заставы лейтэнант А. М. Кіжаватаў. Калі артылерыйскім агнём і бамбейкай будынак заставы быў знішчаны, жменька герояў далучылася да абаронцаў казармы 333 стралковага палка.

Прагранічнікі — удзельнікі баёў пачкавалі прыклад высокай арганізаванасці, дысцыплінаванасці, мужнасці і стойкасці. Большасць іх загінула, перагароджваючы шлях гітлераўцам. Лейтэнант А. М. Кіжаватаў неадзін разоў быў раны і загінуў у руінах цытадэлі.

Значная частка экспазіцыі прысвечана мірным будням заставы.

БЕЛТА.

У ГЭТЫМ годзе закончылі Беларусі дзяржаўны тэатральна-мастацкі інстытут і пастыхова абаранілі

дыплом 63 выпускнікі — прадстаўнікі ўсіх аддзяленняў мастацкага факультэта — жывапісцы, скульптары, графікі, манументалісты, выпускнікі аддзяленняў мастацкай керамікі і шкла, інтэр'ера і абсталявання, мастацкага афармлення вырабаў тэкстыльнай і лёгкай прамысловасці, аддзялення прамысловага мастацтва. Гэта значыць, што вялікі атрад беларускіх мастакоў папоўніўся групай высокакваліфікаваных мастакоў самых розных спецыяльнасцей, мастакоў, поўных творчых планаў. Якія яны, першыя самастойныя работы маладых майстроў, што цікавіць выпускнікоў сёння, які іх творчы патэнцыял?

Гэтыя і некаторыя іншыя пытанні, звязаныя з абаронай дыпламаў, паўстаюць усякі раз, калі падыходзіць, як кажуць, час «лічыць куранят». Ён хвалюе ўсіх — і педагогаў, і дыпламантаў, таму што дыпломная работа — гэта першы сур'ёзны экзамен маладога мастака перад гледачом і перад жыццём, гэта як бы эпіграф да ўсёй будучай творчасці. Нарэшце, дыпломная работа мастака — гэта праверка таго, наколькі ён авалодаў велізарным і складаным арсеналам мастацкіх сродкаў, якімі павінен у поўнай меры валодаць сучасны мастак-рэаліст. Дыпломная работа — гэта не толькі апошняя вучэбная праца студэнта, але і першае самастойнае выступленне маладога мастака, з якім ён выходзіць на шырокую дарогу прафесійнага мастацтва.

Многія дыпламы высока ацэнены Дзяржаўнай экзаменацыйнай камісіяй, лепшыя з

ЭКЗАМЕН

іх рэкамендаваны на Рэспубліканскую мастацкую выстаўку, многім дадзены рэкамендацыі для ўкаранення ў вытворчасць і выканання на аб'ектах. І ўсё ж, нягледзячы на агульны добры ўзровень работ, чаканне многіх прысутных на абароне — чаканне новага, самабытнага, чаканне адкрыцця — не спраўдзілася. Асабліва шмат надзей, як заўсёды, было ўскладзена на работы станкавістаў — жывапісцаў, графікаў, скульптараў. На жаль, выступленне жывапісцаў прайшло надзвычай роўна. Некаторыя студэнты, на наш погляд, не да канца «раскрыліся» ў сваіх дыпламах. У Сулкоўскі, да прыкладу, больш таленавіты, чым гэта можна меркаваць па дыпламу («На родным Палессі»). Гэта прыроджаны жывапісец, тонкі каларыст, аўтар многіх цікавых і свежых па жывапісу пейзажаў і нацюрмортаў, выкананых на працягу апошніх гадоў, у сваёй завяршаючай рабоце аказаўся скваным цеснай, малавыразнай кампазіцыяй, якая паказвае групу палескіх жанчын у нацыянальных касцюмах. Фігуры выпісаны каларытна, цікава. Але ў карціне пераважае захваленне знешнім бокам аблічча гераній за кошт іх вобразнай глыбіні. Такі чыста этнаграфічны падыход да вырашэння карціны спраціў задачу, абмежаваў магчымасці У. Сулкоўскага як мастака, звёў увесь сэнс твора да рашэння чыста жывапіснага задачу.

П. Шапыла («Геалагаразведчыкі Палесся») і С. Зіневіч («Трактаразаводцы»), які і трэба было чакаць, аказаліся пад уздзеяннем твор-

ЛЕС АДКРЫВАЕ ТАЯМНІЦЫ

Той, хто ўпершыню трапіў у кватэру Валчкевіча, адразу беспамылкова пераконваецца: гаспадар заўзяты аматар прыроды.

Спачатку цябе сустракаюць звярушкі і птахі. А вось самыя разнастайныя арыгінальныя вырабы: сервізы, падсвечнікі, цукерачніцы, хатка на курыных ножках, настольная лямпна з пісьмовым прыборам.

— Я захапляюся паляваннем, рыбаю лоўляй, — тлумачыць Леў Гаўрылавіч. — Часта бываю на прыродзе, наглядаю жыццё жывёл. Аднойчы на паляванні заўважыў каля яліны горку налушчаных шышак — вавёрчына работа.

З'явілася думка выкарыстаць яловыя палёсткі. Атрымалася ваза для яблыкаў. Далей — болей, зацікавіўся, па-сапраўднаму захапіўся.

Сярод лясной скульптуры — мадэль самалёта «Іл-18». І не выпадкова. Леў Гаўрылавіч Валчкевіч — начальнік аэрапорта ў гарадскім пасёлку Капыль.

...Ідзе чалавек па лесе. Уважліва прыглядаецца: вось заўважыў пад нагамі нейкі незвычайны карэнчык, мудрагелістую галінку, на ствале дрэва — наростень. Застаецца пасля гэтага толькі пафантазіраваць... Так нараджаюцца творы, узятыя з самой прыроды.

З кожным годам расце і прыгажэе Брэст. У ім ствараюцца буйныя ансамблі, якія надаюць гораду непаўторны выгляд. Будуюцца чудаўныя адміністрацыйныя і жылыя будынкi.

На здымку вы бачыце новую гасцініцу «Беларусь».

Фота Н. АКИМОВА і В. ГЕРМАНА (БЕЛТА).

ЦІКАВАЯ ВЫСТАЎКА

У Гомельскім краязнаўчым музеі была арганізавана перасоўная выстаўка Дзяржаўнага мастацкага музея БССР, прысвечаная 30-годдзю вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў.

На выстаўцы дэманстравалася 50 работ беларускіх мастакоў, якія адлюстроўваюць у жывапісе і графіцы падзеі, факты і героікі Вялікай Айчыннай вайны. Увагу наведвальнікаў выстаўкі прыцягваюць вялікія палотны мастакоў: І. Стасевіча — «Бессмяротнасць», Н. Палякова — «Бяззавы сок», М. Шаўчэнкі — «Брэсцкая крэпасць», І. Рэя — «Маці» і інш.

У экспазіцыю выстаўкі былі ўключаны таксама графічныя кампазіцыі гомельскіх мастакоў: А. Мельніца — «Капітан Ян Налепка», Я. Пакаташкіна — «Памром, але не здадзімся», С. Бродскага — «Мірнае неба», карціна Н. Казакевіча — «У тыле ворага» і інш.

М. ГАТЮКІН.

УДЗЕЛЬНІЧАЙЦЕ ў КОНКУРСЕ

Дзяржаўны Камітэт Савета Міністраў БССР па справах выдавецтваў, паліграфіі і кніжнага гандлю, Міністэрства культуры і Саюз мастакоў рэспублікі распрацавалі палажэнне і ўмовы конкурсу на лепшыя палітычныя плакаты, прысвечаны 30-годдзю перамогі савецкага народа ў Вялікай Айчыннай вайне. Ён будзе праходзіць з першага жніўня 1974 года па 10 студзеня 1975 года.

Мэта конкурсу — стварэнне плакатаў, выкананых на высокім ідэйным і мастацкім узроўні, якія адлюстроўвалі б трыумф і ўсеперамагаючую сілу ленінскіх ідэй, мужнасць і гераізм савецкіх людзей, праяўленыя ў баях з нямецка-фашысцкімі захопнікамі, адзінства партыі і народа, вялікае брацтва і дружбу народаў СССР, паспяховае ажыццяўленне планаў камуністычнага будаўніцтва і выкананне народна-гаспадарчых задач, якія стаяць перад працоўнымі рэспублікі ў дзевятай пяцігодцы.

Для пераможцаў конкурсу ўстаноўлены прэміі:

- адна першая прэмія — 400 рублёў;
- адна другая прэмія — 250 рублёў;
- адна трэцяя прэмія — 150 рублёў;
- тры заахвочвальныя прэміі — па 100 рублёў кожная.

За прэміраваныя плакаты, прынятыя выдавецтвамі да друку, выплачваецца аўтарскі ганарар па дзеючых стаўках, незалежна ад сумы прэміі.

Арыгіналы плакатаў прадстаўляюцца на падрамніку або наклеенымі на шчыльны кардон, размерамі 60×90 см або 70×180 см, выкананыя на выбару мастака гуашшу, тэмперай, фотамантажным спосабам у прыгодным для друку выглядзе. Фотоплакаты прадстаўляюцца ў адрагаваным выглядзе.

На адваротным баку плаката ўказваецца дэвіз. Пад тым жа дэвізам прадстаўляецца запячатаны канверт, у які ўкладзены лісток з указаннем прозвішча, імя і імя па бацьку, а таксама адраса аўтара плаката.

Арыгіналы плакатаў з паметкай «на конкурс» прадстаўляюцца або высылаюцца ў журы конкурсу па адрасу: г. Мінск, вул. Леніна, 20, Дзяржаўны мастацкі музей БССР.

БЕЛТА.

НА СТАЛАСЦЬ

часці свайго кіраўніка — М. Данцыга. Тое ж імкненне да ўскладнёнай кампазіцыйнай пабудовы карціны, тыя ж свосасаблівыя пошукі пераканаўчага тыпажу сучаснага рабочага, рамантыка будняў, прыгажосць звычайнага — усё гэта ёсць у карцінах маладых жывапісцаў. Ёсць і добры, адмысловы жывапіс, высокі прафесіяналізм. Але ёсць у іх і нешта такое, што не можа не насцярожыць — нейкая разважнасць, халодны разлік, мастакі глядзяць на сваіх герояў нібы збоку — прывычна і раўнадушна. Можна пры выбары і зацявяджэнні тэм дыпломных работ трэба было больш уважліва ставіцца да асаблівых схільнасцей студэнта. Для дыпломнай жа работы можна ўзяць і пейзаж, і партрэт, і нацыямоат.

Мы ўяўляем, што кіраўнікі факультэта могуць і павінны больш даваць творчым імкненням будучых дыпламантаў — і ў іх жа таксама з'яўляюцца цікавыя ідэі. Трэба толькі лапамачы рэалізаваць іх. Многімі добрымі якасцямі вылучаюцца дыпламы В. Каржэня («Партызаны»), А. Кокцева («Песня») — мастака тонкага, лірычнага, які валодае свосасаблівым бачаннем свету. Аднак і яго работа, як і работа В. Каржэня, з'яўляецца традыцыйным тлумачэннем папулярнай у беларускім мастацтве тэмы без асаблівай поэтэзіі на самастойнасць рашэння.

Адзіным мастаком, які рызыкнуў выступіць у роля наватара, аказаўся В. Штуклава («Вечная памяць»). Ён прапанаваў арыгінальнае каларыстычнае і кампазіцыйнае

рашэнне ў свайой карціне, але і гэтая работа выклікала супярэчлівыя, часта супрацьлеглыя меркаванні. І зноў нельга не пашкадаваць аб тым, што В. Штуклава звярнуўся да жанру, магчыма, зусім чужога яму (шматфігурная кампазіцыя), у той час, як сам валодае выразным талентам партрэтаста. Калі б ён прадставіў да абароны серыю партрэтаў сучаснікаў (у яго яна ўжо часткова была), то «прагучаў» бы значна цікавей і больш важна як жывапісец.

І нарэшце, яшчэ адно ўражанне, якое засталася ад прагляду работ жывапісцаў: вельмі моцна адчуваецца, усё-такі ўплыў кіраўнікоў. Не трэба мець асабліва натрэніраванае вока, каб убачыць у работах дыпломнікаў і стыль, і жывапісную манеру іх кіраўнікоў, а дыплом жа — работа самастойная.

Вядома, і П. Крохалеў, і Н. Воранаў, і М. Данцыг — вядомыя і прызнаныя майстры беларускага жывапісу. Прама або ўскосна іх творчасць можа ўплываць (і ўплывае) не толькі на дзейнасць вучняў, але часта і на творчасць самастойна працуючых мастакоў. Але ж мастацтва педагога заключаецца не толькі ў тым, каб навучыць студэнта таму, што «сам можаш», але і навучыць «бачыць», сваё падтрымаць, беражліва выхавань у вучня тое, чым ён арыгінальна як мастак, чым ён адрозніваецца ад свайго настаўніка. Успомнім, напрыклад, што такія самабытна таленавітыя, не падобныя адзін на аднаго рускія мастакі, як Сяроў, Малаявін, Кустодзіў, былі вучня-

мі аднаго настаўніка — Рэпіна.

Найбольш паспяховым было выступленне жывапісцаў-манументалістаў. І справа не толькі ў тым, што дыпламы манументалістаў адрозніваюцца вялікай закончанасцю, завершанасцю, высокім прафесіяналізмам, сур'ёзнымі адносінамі да задання. Гэтыя якасці павінны быць уласцівы мастаку, які стаіць на парозе самастойнай творчасці. Падкупляе іншае — пэўная незалежнасць у меркаваннях аб ролі і задачах сучаснага манументальнага мастацтва, умненне выбраць аб'ект і тэму роспісу з улікам уласных прыхільнасцей і магчымасцей і, нарэшце, добрае веданне і разуменне асноўных праблем манументальнага жывапісу, які развіваецца па шляху ўскладнення сістэмы: архітэктура — мастак — глядач. Разглядаючы работы дыпломнікаў — манументалістаў, разумееш, што гэтых мастакоў не задавальняе дугарадная роля «ўпрыгожвальнікаў». Іх жывапіс не толькі існуе «на роўных» з архітэктурай, але і актыўна фарміруе прастору, ствараючы ёю, узбагачае яе вобразна і духоўна. На жаль, тут няма магчымасці падрабязна аналізаваць кожную работу, паглыбляцца ў тонкасці праблем сучаснага манументальнага жывапісу — мы толькі з задавальненнем адзначаем, што нашым дыпламнакам-манументалістам гэтыя праблемы вядомы, і яны з поспехам рэалізуюць іх у сваіх работах. Было б добра, калі б некаторыя дыпламы манументалістаў былі выкананы на аб'ектах (дарэчы кажучы, дыпламы Э. Белагурова «Над Бярэзінай», А. Жгуна «Слова аб р'отным краі» і Г. Жарына «Песня» Дзяржаўнага экзаменацыйнага камісія рэкамендавала да выканання). Думаецца, што Міністэрства культуры БССР зацікавіцца магчымасцю рэалізацыі гэ-

Т. ШАРЫПА. Геолагаразведчыкі Палесся.

тых выдатных работ і прадставіць маладым мастакам умовы для працягнення так добра пачатай творчай дзейнасці.

Паўнацэннымі і даволі самастойнымі аказаліся дыпламы чатырох графікаў, з якіх В. Веліжанін і В. Цярэшчанка выступілі як сталыя майстры кніжнай ілюстрацыі, двое іншых — В. Юркова і А. Ціткоў — з серыямі графічных лістоў «Раённы цэнтр» і «Будні савецкага порта». Работы графікаў пакідаюць добрае ўражанне, аднак сярод іх не аказалася мастака, які б «здзівіў» навізной вобразнага рашэння, смелымі кампазіцыйнымі пошукамі, тэхнічным удасканаленнем. Хаця работа В. Юрковай і атрымала на абароне эпітэт «спрэчнай» (у сэнсе цікавай), але і ў ёй былі недахопы чыста прафесійнага плана — аднастайнае і нецкавае колеравае і кампазіцыйнае рашэнне.

Энергічныя пошукі кампазіцыйнай і пластычнай выразнасці былі распачаты ў дыпломных работах скульптараў В. Берднікава («А. Міцкевіч») і Н. Кавалёва («Студэнты»). У іх перш за ўсё вабціць вялікая эмацыянальнасць вобразаў герояў, іх духоўная сталасць, інтэлектуальная значнасць. Кампазіцыя «Студэнты» сведчыць і аб тым, што яе

аўтару ўласціва абвостранае пачуццё сучаснасці, веданне жыцця і псіхалогіі сённяшняй моладзі. Каштоўнай якасцю маладых скульптараў з'яўляецца імкненне выравацца з кола «апрабіраваных» схем, нежаданне пачаткіца штампу. Імкненне выпрацаваць ужо напачатку творчасці свой стыль, сваю творчую індывідуальнасць.

Адметнай асаблівасцю дыпломаў гэтага года было імкненне маладых мастакоў працягнуць біяграфію сваіх твораў, зрабіць іх не адназдэнкамі (толькі для абароны), а вызначыць іх далейшае жыццё. Гэта пераканаўча прадэманстравалі выпускнікі дэкаратыўна-прыкладнага аддзялення, асабліва прадстаўнікі такіх спецыяльнасцей, як мастацкая кераміка і шкло, мастацкага афармлення вырабаў тэкстыльнай і лёгкай прамысловасці. Многія іх работы прыняты прадпрыемствамі рэспублікі і ў бліжэйшы час стануць прадукцыяй масавай вытворчасці. А будучыя мастакі-мадэльеры А. Александроў, Л. Валатовіч, Л. Бундзіна, Л. Тарасова і інш. — гэта майстры самай высокай кваліфікацыі, ад якіх не адмовіцца ні адно прадпрыемства лёгкай прамысловасці.

Пажадаем жа ім усім шчаслівых дарог!

С. ПЕТЭРСОН,
мастацтвазнаўца.

Пераможца крошчы звонкае піянерскае лета. Каля трох тысяч школьнікаў Брэстчыны адпачываюць у піянерскіх лагерах.

Юнакі і дзяўчаты, якіх вы бачыце на здымках, з «Саломіта». У гэтым лагера пад Брэстам адпачываюць дзеці работнікаў аўтамабільнага транспарту і сувязі. З добрым настроем вярнуліся піянеры з чарговай прагулі (здымак № 1), а Ала Вырвіч і Ігар Краўчук (здымак № 2) засталіся задаволены паходам на родным краі.

Фота В. ГЕРМАНА (БЕЛТА).

ХВАЛЮЮЧА ЗВІНІЦЬ СТРУНА...

Цяперашняму дырэктару Маладзечанскай музычнай школы яшчэ ў баявых умовах параці вучыцца музыцы партызанскія сябры. Таму, мабыць, Міхаіл Варонін так уважліва ставіцца да таленту кожнага з выхаванцаў сваёй школы.

Калі крочыш па калідорах гэтага светлага будынка, за дзвярыма класаў чуеш спевы то скрыпкі, то домры, то цымбал, то вялянчэлі... Спеў абрываецца, потым гэты ўрывак паўтараецца яшчэ і яшчэ... Звычайны будні. Толькі да настрою дзіцячага натоўпу на пераменах і пасля вучэбнага дня мы адчуваем, што гэта твая будні, якія набліжаюць чалавека да свята.

Грамадскасць Маладзечна добра ведае і біяграфію школы. Звыш сямісот яе выхаванцаў сталі прафесійнымі музыкантамі. Ёсць і імёны, якімі калектыў заслужана ганарыцца. Школа абудзіла ў іх сапраўдных мастакоў, па-

кірвала ў прафесійнае музычнае жыццё. Многія з іх пасля вучыліся ў кансерваторыях. Напрыклад, з Маладзечна выйшлі Людміла Сямёнава — канцэртмайстар Дзяржаўнага акадэмічнага тэатра оперы і балета БССР, Зоя Шаронава — педагог Беларускай кансерваторыі імя А. Луначарскага, Міхаіл Казінец — дырыжор Дзяржаўнага аркестра народных інструментаў імя І. Жыновіча... Вялікая група былых вучняў школы стала настаўнікамі ў вучылішчах і школах, ёсць сярод іх кіраўнікі самадзейных музычных калектываў — хораў, аркестраў, оперных студый.

Папулярнасцю ў Маладзечна і раёне карыстаецца народны ансамбль песні і танца гарадскога Дома культуры. У падрыхтоўцы яго рэпертуару ўдзельнічаюць педагогі школы — А. Дудко, Р. Целяпнёў, С. Паўлюска, Н. Пазднякова, Г. Грэкаў... У калгасе імя Ф. Дзяржынскага ёсць свой духавы аркестр, які ўзначальвае таксама педагог Ф. Цар, а вядомай Лебедзеўскай капэлай кіруе А. Дудко.

Выхаванцы школы паспяхова ўдзельнічаюць у рэспубліканскіх конкурсах, заваёваюць прызавыя месцы.

І. СЦЯПАНАУ.

КОРАТКА

У горадзе Сегедзе (Венгрыя) з вялікім поспехам праходзіць гастролі балетнай трупы Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета, якая паказала венгерскаму гледачу балет П. І. Чайкоўскага «Лебядзінае возера». Пасля Сегеды беларускія артысты выступяць з праграмай аднаактавых балетаў у Будапешце.

Зборнік пад назвай «Спявае ансамбль «Песняры» выпускалі ў свет маскоўскае выдавецтва «Музыка». У зборнік уключана дзевяць песень з рэпертуару

«Песняроў». Сярод іх — «Купалінка», «Касіў Ясь канюшыну», «Алеся», «Ручнікі» і іншыя. Тэкст песень даецца на беларускай і рускай мовах.

Навукова-практычная канферэнцыя на тэму «Выхаванне школьнай моладзі на гераічных традыцыях савецкага народа» адбылася ў Магілёве. У рабоце яе прынялі ўдзел ветэраны Вялікай Айчыннай вайны, кіраўнікі органаў народнай асветы і школ, камсамольскія работнікі, старшыя піянерважаты, кіраўнікі пачатковай ваеннай падрыхтоўкі сярэдніх школ.

НАРОДНЫ ТЭАТР І ЯГО ПРАБЛЕМЫ

БЕЗ КАМПРАМІСАЎ

ДАўно мінуў той час, калі мы радаваліся самому факту існавання народнага тэатра. Творча актыўныя, працаздольныя тэатральныя калектывы ёсць цяпер у многіх гарадах і раённых цэнтрах. Колькасць іх хутка расце, змест іх работы ўзбагачаецца, робіцца ўсё больш значным. І яны прадаўляюць вялікія патрабаванні да рэпертуару, ставяцца сур'ёзна да сцэнічнага ўвасаблення твораў.

Якія сёння патрэбы народных тэатраў? Магчыма, варта звярнуцца да пісьменнікаў з просьбай пісаць п'есы спецыяльна для самадзейнасці? У тым калектыве, дзе я працую, абмяркоўваліся розныя нашы патрэбы, але ніколі ў нас не з'яўлялася жадання звярнуцца да драматургаў з такой просьбай. Мы звычайна выбіраем і выбіраем да пастаноўкі п'есы лепшых савецкіх аўтараў, якія наўрад ці пісалі для самадзейнасці. А можа трэба заклікаць драматургаў ствараць «спрошчаныя», «аблегчаныя» варыянты сваіх п'ес для самадзейнай сцэны?

У гэтым мы таксама не маем патрэбы. Нас не радуе зусім падобныя творы, у якіх звычайна занята толькі п'есца — сем выканаўцаў. Наадварот, шукаем магчымасці заняць у пастаноўцы як мага больш выканаўцаў, у тым ліку — нявольных, здольных спачатку сыграць зусім маленькую ролю, няхай нават без слоў. Мы лічым за лепшае п'есы «шматлюдныя» — без іх народны тэатр не можа расці, пашырацца.

Самая вострая патрэба народнага тэатраў, я думаю, заключаецца ў тым, каб май-

стры прафесійнай сцэны, драматургі, выдавецтвы, работнікі ўстаноў, якія маюць да народнага тэатраў непасрэднае або ўскоснае дачыненне, павярнуліся бліжэй да нашых калектываў, дапамагалі нам узбагачаць рэпертуар, удасканаліць нашу майстэрства, больш ясна ўсваявалі іх сённяшняе становішча.

На прэм'еру адной з нашых пастановак прыехаў вядомы акцёр тэатра імя Янкі Купалы. Пасля спектакля ён хваліў выканаўцаў так гарача і так шчодро, што нашы таварышы спачатку збянтэжыліся, а потым запэкаваліся. Вядома, прыемна было чуць пахвалу майстра прафесійнай сцэны, але ўсё ж гэта былі кампліменты, боязь якіх бы не пакрыўдзіць нас.

Ёсць нямала падстаў меркаваць, што нават тыя акцёры, рэжысёры, крытыкі, якія больш-менш рэгулярна наведваюць нашы прэм'еры і вучэбныя заняткі, не вельмі добра ведаюць, што ўяўляе сабой сёння народны тэатр. Спагадлівы тон, выказаны пра спектакль на абмеркаваннях і ў друку, сведчыць аб тым, што сябры-шэфы, члены грамадскіх журы і іншы раз уяўляюць сабе народны тэатр слабымі калектывамі. А магчыма і перакананы: «Пакрытыкуем калектывы больш рэзка, а ён возьме ды і разваліцца. Усё ж такі самадзейнасць...»

Можна засведчыць, што за дваццаць пяць гадоў існавання Слонімскага народнага тэатра ніхто яшчэ не пакінуў калектыву па той прычыне,

што не пагадзіўся з крытыкай. Спагадліва «скідка на самадзейнасць» толькі перашкаджае нашай рабоце.

Трэба, акрамя таго, уявіць сабе «геаграфію» размяшчэння народнага тэатраў. Яны існуюць там, дзе няма і, мабыць, не хутка яшчэ з'явіцца прафесійны тэатр, — у аддаленых кутках рэспублікі, у маленькіх гарадах, а то і вёсках рэспублікі. Там іх роля ў культурным жыцці асабліва значная. Але памыляюцца тыя таварышы, якія, на жаль, часам лічаць, што народны тэатр можа замяніць прафесійны калектыв, што месца яго галоўным чынам там, дзе няма тэатра «сапраўднага».

Імкненне да тэатральнай творчасці стала масавай патрэбай савецкіх людзей, якія знаходзяць у гэтай дзейнасці духоўнае, эстэтычнае задавальненне. Вяскою гэтага года наш тэатр паставіў «Васу Ілалю» М. Горкага. У рэпертуары калектыву былі спектаклі: «Любоў Яравая» К. Трэнёва, «Юнацтва бацькоў» Б. Гарбагава, «Апошнія» М. Горкага, «Барабанічыца» А. Салынскага, «Глыбокая плынь» І. Шамякіна.

Рэпертуар — арганізатар і выхавальца калектыву. Вось чаму мы рашуча трымаем курс на п'есы, нялёгка для пастаноўкі і складаныя па сваіх ідэяна-мастацкіх задачах.

На жаль, знаходзяцца «тэарэтыкі» самадзейнага мастацтва, якія не ведаючы фактычнага становішча спраў у

народным тэатры, спрабуюць штучна ўводзіць у іх рэпертуар нейкія «свае» п'есы. Нядаўна ў адным спецыяльным часопісе я прачытаў наступны заклік: «Рэпертуар народнага тэатра павінен быць спецыфічным. Напрыклад, асабліва да месца так званыя «мантажныя» формы прадстаўлення і аднаактавы спектакль». Чаму акцёру-аматару адводзіцца такія абмежаваныя магчымасці?

Не трэба забываць і пра той факт, што адукацыйны ўзровень у калектывах народных тэатраў цяпер надзвычай высокі. У нашым тэатры, напрыклад, з 30 чалавек асноўнага складу 18 маюць вышэйшую адукацыю. Іх не задавальняюць «мантажныя» формы. Яны хочуць працаваць над стварэннем вялікіх сцэнічных палатонаў.

Пра наш калектыв прайшло шмат людзей. Тэатр не ставіць перад сабою задачу выхоўваць акцёраў для прафесійнай сцэны. Хаця некаторыя ўдзельнікі калектыву набліжаюцца да прафесійнага ўзроўню. Большасць акцёраў тэатра, вядома, не думае аб прафесіяналізацыі — іх захапляе спалучэнне сваёй работы на заводзе, у школе, бальніцы, ва ўстанове з удзелам у самадзейным тэатры.

У Слоніме добра ведаюць і любяць нашых артыстаў-аматараў: настаўніка К. Палішчук, Л. Літвіненка, Л. Клімовіч, Л. Фірсава, шафера В. Піменава, ветурача А. Малака, інспектара аддзела культуры райвыканкома Л. Завадскую, загадчыцу ра-

ённай бібліятэкі Р. Міско, старшага аграхіміка раённага ўпраўлення сельскай гаспадаркі С. Варвашэвіч, рабочага друкарні А. Цярэзіна, рабочага гарводаправда А. Рыхкова...

Чым растлумачыць іх адданасць народнаму тэатру? Толькі прыёмнай забаве яны столькі сіл аддаваць ніколі не сталі б. Аднойчы на сустрэчы артыстаў тэатра з гледачамі А. Малік сказаў: «Заняткі ў народным тэатры дапамагаюць мне ў рабоце. Мастацтва вучыць лепш распазнаваць людзей, шукаць галоўнае ў іх учынках і думках». Слова старэйшага акцёра тэатра заслугоўваюць увагі, таму, што ў іх раскрываецца значэнне работы над п'есай для рабочага, урача, настаўніка, які захапляецца мастацтвам.

Хацелася б зацікавіць драматургаў такім пытаннем: «Як думаеце, якія з вашых п'ес і менавіта чаму знайшлі шырокае распаўсюджанне ў народных тэатрах?» Навязань артыстам-аматарам тую або іншую п'есу немагчыма — яна павіна нечым зацікавіць іх. Вось чаму ў самадзейных тэатрах часта ставяцца «Васа Ілалю» і «Мяшчане», «Паўлінка» і «Барабанічыца», «Юнацтва бацькоў» і «Людзі на балоце», і не атрымліваюць распаўсюджання п'есы аднадзёнкі.

У пошуках арыгінальных твораў нам іншы раз даводзіцца самім наладжваць творчыя кантакты з драматургамі. Менавіта з гэтага пачалася ў нас дружба з маладымі аўтарамі Ю. Сохарам і Р. Смольскім. Іх п'еса «Разбег», вядома, не пазбаўлена

ВЫХАВАНЦАМ

У СПАДЧЫНУ

У гэты пакой прыемна зайсці. Тут разгорнута экспазіцыя музея Маладзечанскага прафесійна-тэхнічнага вучылішча будаўнікоў.

Прыгожа, з любоўю аформлены стэнд, прысвечаны У. І. Леніну. Наведвальнікі музея могуць паслухаць у грамзапісе жывы голас Ільіча, паглядзець дзяфільмы, пазнаёміцца з газетамі краін сацыялізма, у якіх адлюстравана жыццё і дзейнасць правадыра. У музеі сабраны ленынскія творы, выдадзеныя на розных мовах народаў СССР і свету.

Адзін з раздзелаў музея — «Заховай і памнажай традыцыі вучылішча» — расказвае пра былых выпускнікоў, якія сёння будуць прадпрыемствамі, жылля дамы, школы, клубы і дамы культуры ў Мінску, Салігорску і іншых гарадах рэспублікі. Шматлікія граматы, дыпломы, расказваюць пра поспехі ў вучобе і працы, у мастацкай самадзейнасці.

Багаты і змястоўны раздзел «Ніхто не забыты, нішто не забыта». Стэнды, схемы, фотаздымкі, зброя і іншыя экспанаты нагадваюць пра гераізм і мужнасць савецкіх людзей у гады Вялікай Айчыннай вайны. Задуменымі становяцца творы юнакоў і дзяўчат, калі тыя затрымліваюцца ля капсул з зямлёй, прывезенай з Брэста, Валгаграда, каля экспанатаў, якія расказваюць пра баявыя справы 208-га партызанскага палка і брыгады імя Чапаева, што дзейнічалі ў час вайны на тэрыторыі Мінскай вобласці...

Многія матэрыялы ў музеі дасланы з Польшчы, ГДР вэтэранамі рэвалюцыі і вайны, з якімі чырвоныя следыты вядуць перапіску. Героі Вялікай Айчыннай вайны і працы, пісьменнікі, дзеячы культуры, работнікі шматлікіх музеяў Саветаў Саюза, Балгарыі, Чэхаславакіі, Венгрыі, Кубы аказваюць дзейсную дапамогу аматарам-краязнаўцам вучылішча.

Савет музея арганізуе паходы па месцах баявой і працоўнай славы. Навучэнцы афармляюць альбомы, збіраюць новыя дакументы. У час паходаў праводзяцца ваенізаваныя гульні.

У. МАНГІНОВІЧ.

НАСУСТРАЧ АГЛЯДУ СЕЛЬСКАЙ МАСТАЦКАЙ САМАДЗЕЙНАСЦІ

Вёска як вёска. Не скажаць, каб вялікая, але і немалая. Такіх сёння шмат на Палессі. Прытуліліся яны колісь ля векавых балот, узабраўшыся на сусэйшыя мясціны, а цяпер наўкома шуміць збажына, а вуліцы роўныя, прамыя, з прыгожымі, забудаванымі ў апошнія гады, дамамі. І, вядома, у Беліне, як і ў іншых кутках Беларусі, любяць песні. Хіба ж не радуе сэрца чароўная, шчырая мелодыя! А калі яшчэ смычок кране чуйныя струны скрыпкі, здаецца, што ўсё наваколле напаяўняецца светлай радасцю.

А белінскіх скрыпачоў ведаюць даўно. І не толькі на Драгічышчыне. З задавальненнем слухаюць іх і ў суседнім, Любашэўскім, раёне, што ў Валынскай вобласці братняй Украіны. Суседзі ёсць суседзі. Таму і надарэцца часта патрэба запрасіць скрыпачоў-беларусаў. То вяселле патрэбна згуляць, ці хлопца ў армію правесці. А без музыкі, вядома, не абыйдзецца. Тады і едуць украінцы ў Беліне.

На скрыпцы тут многія іграюць. Але ніхто не можа параўнацца з вядомым белінскім трыо. Пётр Дзялікала, Іван Сарока, Адам Вацкель... Дзядам кожнаму пад восемдзесят ужо. Ваявалі ў грамадзянскую, партызанілі ў Вялікую Айчынную... З песняй жа ніколі не расставаліся. Часта на прываце ці ў перапынку любілі яны паспяваць. Цяпер найчасцей звяртаюцца да тых песень, што пачулі колісь у грамадзянскую. Заліхвацца «Яблочко», песні вядомых кампазітараў. Кінеш позірк на дзядоў, а радасць на іхніх тварах так і свеціцца. Яшчэ б! Гэта ж яны вяртаюцца да сваёй агнявой маладосці, калі зусім маладымі хлопцамі змагаліся з ворагам.

Пётр Калейніквіч Дзялікала жартуе: «Ды хіба старыя мы? Больш за маладых выступаем. Што ні агляд, дык абавязкова запрашаюць. Ездзілі ў Барозу, Брэст. Няма часу ні хварэць, ні старэць... Так, яны часта выходзілі пераможцамі і на раённых аглядах мастацкай самадзейнасці, і на абласным. Атрымлівалі шматлікія граматы. Але хіба можа быць лепшая, вышэйшая ўзнагарода, чым людская ўдзячнасць, захапленне на тварах гледачоў, калі яны слухаюць выступленні белінскіх скрыпачоў!

Цяпер у вёсцы сельскі Дом культуры. Напачатку быў клуб, будынак якога пабудавалі яшчэ ў 1964 годзе. Але прайшоў час, павялічылася колькасць удзельнікаў мастацкай самадзейнасці, расла слава яе. Ды і людзі ішлі ў клуб не толькі, каб паслухаць, паглядзець выступленні, але і проста адпачыць. Згуляць у шахматы, шашкі, узяць у бібліятэцы цікавую кнігу. Самім прыняць удзел у падрыхтоўцы канцэртных нумароў. Клуб стаў сапраўдным асяродкам культуры на сяле. У тым, што Белінскі СДК прызнаны лепшым у раёне, а мастацкая самадзейнасць вядома і за яго межамі, перш-наперш заслуга дырэктара Дома культуры Веняміна Брэнькі.

Яму каля сарака. Лёгка ўсмяшка кранае вусны, калі спытаеш, скулы жа ў яго гэтыя любоў да песні, мастацтва наогул.

«З маленства ўсё гэта, — прызнаецца, — у сяле работы заўсёды хапае. А яно, ведама, якая праца без песні!»

Потым дзядзька хлопцу гармонік падарыў. Венямін хутка асвоіў гэты музычны інструмент. А закончыў Бурмакскую сярэднюю школу — папрасіў старшыню выканкома Нямержанскага сельсавета С. Чаховіч накіраваць на курсы баяністаў у Брэст. Працаваў спачатку ў роднай вёсцы, а потым пераехаў у Беліне.

Простая біяграфія, звычайны падзеі. Культработнік Венямін Брэнька любіць мастацтва, шчыра любіць людзей, сярэд якіх гэтак мастацтва прапагандаваць. Для яго работа — гэта і СДК, дзе ён дырэктар, і сельскі стан, на якім ён выступае як агітатар перад механіза т а р а м і. В. Брэнька — намеснік сакратара партыйнай арганізацыі калгаса «Савецкая Беларусь», старшыня таварыскага суда, Насценная газета, якую ён рэдагуе, запар некалькі гадоў, лепшая ў раёне. Шмат даручэнняў у яго і як у дэпутата сельскага Савета.

Ці не замнога гэта для аднаго чалавека? Ці не шкодзіць ўсё-такі грамадская работа асноўнай? На пытанні гэтыя В. Брэнька адказвае катгарычна: «Не!». Пастаянныя кантакты з людзьмі дапамагаюць лепш разумець псіхалогію чалавека, ведаць, хто чым цікавіцца.

Вось хоць бы адзін, найбольш характэрны прыклад. В. Брэнька неаднаразова па розных пытаннях звяртаўся да старшыні калгаса «Савецкая Беларусь» П. Падлужнага. Патрэбіў розныя клуб знаходзіцца на балансе гаспадаркі. Неяк ні то жартам, ні то ўсур'ез і праранавіў Пятру Канстанцінавічу: «А чаму б і вам не прысці да нас у самадзейнасць? Здаецца, і голас у вас неблагі. Даводзілася чуць, як на вяселлях спяваеце». Праз некалькі дзён старшыня прыйшоў на рэпетыцыю. Цяпер яны спяваюць дуэтам. Сам жа В. Брэнька яшчэ іграе і на баяне.

Так, людзі ў мастацкую самадзейнасць прыходзяць парознаму. Ёсць, праўда, такія, хто адразу выяўляе свае здольнасці. З многімі даводзіцца падоўгу гутарыць. То чалавек спасылася, што сям'я ў яго, то скардзіцца на занятасць. Работа ж культурнага вымяраецца не столькі колькасцю паказаных канцэртаў, выездаў, але і (што асабліва важна і што, на жаль, яшчэ не заўсёды ўлічваецца) як тым душэў-

БЕЛІНСКІЯ ВЯЧОРКІ

ным кантактам з людзьмі, які і дапамагае запаліць агеньчык творчасці.

Дык вось, зала ў Белінскім СДК, якая на 150 месцаў, амаль заўсёды запоўнена. Вясюльцы ведаюць, што тут ніколі не будзеш сумавець.

Выступаюць не толькі скрыпачы. У мастацкай самадзейнасці пры СДК каля трыццаці пастаянных удзельнікаў. Гэта людзі розных узростаў і прафесій. Асабліва прыемна, што ахвотна ўдзельнічаюць у ёй радавыя калгасніцы. Восем з іх стварылі своеасаблівы ансамбль. Дзяркі — сёстры Вера Бандарук і Надзея Гарбарук, палюводка Наташа Бычык і іншыя спяваюць беларускія і ўкраінскія народныя песні. Гучаць у іх выкананні і творы сучасных беларускіх кампазітараў. Ансамбль выступаў па Брэсцкаму тэлебачанню ў спецыяльнай праграме, якая прысвечалася рабоце Белінскага СДК.

Любоў да мастацтва... Яна жыве ў душы чалавека, як прага да прыгажосці, цудоўнага, непаўторнага. І чалавек, што спазнаў гэтую непаўторнасць, імкнецца любоў сваю перадаць дзецям. Так сталася і ў сям'і Брэнькі. Спявае не толькі бацька, але і яго сыны — Саша і Сяргей. На канцэрце, што праходзіў у Драгічыне ў Дзень савецкай моладзі, Брэнькі-малодшыя выступілі паспяхова, за што былі ўзнагароджаны граматамі. Часта на сельскую сцэну яны выходзяць утрое, разам з бацькам.

Ды і наогул усе ўдзельнікі белінскай мастацкай самадзейнасці любоў да мастацтва перадаюць сваім дзецям.

...На калгасныя палеткі прыйшло жніво, час гарачы, напружаны ў жыцці хлеба-робаў. Барацьба за ўраджай чацвёртага, вызначальнага года дзевятай п'яцігодкі на Брэстчыне пачалася раней, чым у іншых месцах рэспублікі. Шмат клопатаў і ў белінцаў. Але якой бы напружанай ні была праца, чалавек хоча і культурна адпачыць. Аб гэтым пакапаціліся партыйная арганізацыя і праўленне калгаса. Задобяга да пачатку жніва быў распрацаваны і зацверджаны сумесна з дырэкцыяй СДК план культурна-масавых мерапрыемстваў на час жніва.

Ва ўсіх чатырох брыгадах калгаса створаны і працуюць невялікія, па некалькі чалавек, агітацыйна-мастацкія брыгады, якія выступаюць непасрэдна перад механізатарамі ў полі. Выпускаюцца баявыя лісткі, вывешваюцца «маланкі», праводзіцца чыткі газет на палевых станах.

...На Беліне апусціўся вецар. Прыпарвае, мабыць, пачынае збірацца на дождж. Але на вуліцы ажыўлена. Людзі пасля работы хочучь адпачыць. Яны ідуць на чарговы канцэрт мастацкай самадзейнасці.

Ігар ВІШНЕУСКІ,
Калгас «Савецкая Беларусь»,
Драгічынскі раён.

ГАСТРОЛІ БАЛТЫЙЦАЎ

Герачнай камедыяй «Раскінулася мора шырока» ў Віцебску адкрыліся гастролі Драматычнага тэатра імя Усевалада Вішнеўскага двойчы Чырванасцяжнага Балтыйскага флоту. Гледачы абласнога цэнтра ўбачаць спек-

таклі «...Забыць Герастра-та!», «Уначы без зорак», «Суткі на роздум» «Якарная плошча». Для дзяцей будзе паказаны спектакль па творы А. Гайдара «Р. В. С.».

БЕЛТА.

драматургічных недахопаў. Але гэта п'еса падалася нам важнай і надзеёнай. У выніку сумеснай працы тэатра з аўтарамі нарадзіўся, на нашу думку, цікавы, патрэбны спектакль.

На жаль, нярэдка ў народныя тэатры нясуць свае творы тыя аўтары, п'есы якіх не хочучь ставіць прафесійныя калектывы, здараецца, іх і пасылаюць туды. Аднойчы мне давялося прысутнічаць пры такой размове. Адзін аўтарытэтны спецыяліст, прачытаўшы твор маладога драматурга, сказаў: «Ставіць вашу п'есу ў прафесійным тэатры я раіць не магу, а вось у народным — бадай, можна». Гэта на меншай меры няправільнае ўяўленне аб творчых магчымасцях народных калектываў.

У апошнія гады сталі традыцыйнымі семінары рэжысёраў народных тэатраў, якія праводзяцца Рэспубліканскім домам народнай творчасці. Гэта вельмі добра. Мы маем магчымасць часцей сустракацца адзін з адным, дзяліцца вопытам работы, павышаць сваё прафесійнае майстэрства. Аднак, адных семінараў ужо недастаткова. Надшышоў час шукаць больш дзейсныя меры павышэння кваліфікацыі спецыялістаў-прафесіяналаў, якія працуюць у народных тэатрах. Вядома, варта падумаць аб тым, каб прадаставіць магчымасць рэжысёру, які працуе ў народным тэатры, паставіць спектакль на прафесійнай сцэне. У сваю чаргу рэжысёр прафесійнага тэатра хай паставіць спектакль у народным.

Шмат гаворыцца і пішаць на аб метадах выхавання актёра-аматара. На гэтым

шляху ёсць нямала цяжкасцей і праблем, рашэння якіх, на маім перакананні, у многім залежыць ад ступені прафесійнай падрыхтоўкі рэжысёраў народных тэатраў. У многіх калектывах ёсць цяпер так званыя «студыі». Ёсць яны і ў нас, і называемы яе прасцей — падрыхтоўчай групай. Эрэшты, справа не ў назве, а ў той задачы, якую ставяць перад сабой арганізатары вучэбна-выхаваўчай работы з «навічкамі» і ўсім калектывам.

Уступных экзаменаў для тых, хто прыйшоў у падрыхтоўчую групу, не праводзім. І на праграме тэатральна-мастацкага інстытута, як пра гэта мне расказаў адзін мой калега, не займаемся. Імкнемся як мага шырэй расчыніць дзверы нашага тэатра для тых, хто хоча ўдзельнічаць у яго рабоце.

Рэжысура ў народным тэатры мае свае спецыфічныя асаблівасці. У нас няма актёраў, якія ў парадку службовай дысцыпліны абавязаны выконваць усе нашы патрабаванні і ўказанні. Таму трэба захапіць людзей вучобай і творчай работай. Трэба згуртаваць калектыв так, каб у ім была свядомая, добраахвотная дысцыпліна, каб рэжысёр яго быў выхаваннем, настаўнікам.

Дамагацца масавасці і даступнасці самадзейнага мастацтва — значыць трымаць курс на драматургію высокага грамадзянскага гучання, значыць дамагацца мастацкай сталасці ансамбля, усмярна дапамагаючы артыстам-аматарам і выходзячы іх.

Мікалай ВАРВАШЭВІЧ,
рэжысёр Слонімскага народнага драматычнага тэатра.

Далёка за межы раёна паляцела вестка аб агітацыйна-мастацкай брыгадзе Жлобінскага раённага дома культуры, якой кіруе Э. Зранова. Артысты-аматары ў сваіх выступленнях славіць чалавечы працаўнік, нашага сучасніка. Але ж тым, хто парушае дысцыпліну, не даюць спакою — востра крытыкуюць лайдакоў.

Світа на абласным агляде-мастацкай самадзейнасці агітбрыгада была ўзнагароджана дыпломам першай ступені.

НА ЗДЫМКУ — артысты-аматары Жлобінскага РДК.

Фота і тэкст М. ХУДАЛЕВА.

У ДАКЛАДНІ ў Ш І некаторыя аспекты. Ганцоў ухваліў план. Праўда, адчуваўся: ён нешта не дагаворваў, меў на думцы сваё. З ускінутай па звычайна галавою прайшоўся па пакоі, крута, па ваеннаму робячы павароты. Пагуллі планшэтам.

— Дабро! — рэзюмаваў. — Будзем узрываць бетонную трубу. А Рабушку возымем жывым і прывядзем сюды...

Неўзабаве на аэрадроме Вілейскага міжраённага партыйнага цэнтру мы прымалі груз. Зразумела, не абышлося без казусаў. Замест паяў скінутых парашутных цюкоў у нашы рукі трапіла тры, і спатрабіліся даволі вялікія намаганні, каб аэрадромная

той год выдалася без навальніц і была павольная, халаднаватая. Праўда, першая навальніца грывнула ў канцы красавіка, на голы лес, і абудзіла ў прымхлівых трывогу. Але потым звычайна ў другой палове дня хмары ўкрывалі неба спакойна і праліваліся на зямлю дробным, амаль асеннім дажджом. Не было нават ліўняў. І вось над гарызонтам узняліся цёмныя, з падпалінамі хмары, на якіх раптам праступіла пакручастая вогненная жылка. І хоць грывоты яшчэ не даяталі, стала цяплей.

— Дождж у дарогу — значыць, пананцуе, — сказаў нехта вясела, ігнаруючы, што даждзецца быць над дажджом без надзеі дзе-небудзь высунуць вопратку.

Гэтым разам мы ўжо нес-

прыгодамі мы дабраліся да Свіслачы. Петрык перавёз нас на лодцы, паказаў, як найлепш прыгугнем абыходзіць вёску. Не пытаючыся, чаго і куды ідзем, пажадаў шчаслівай дарогі — вялікае яднанне адчуваюць людзі ў такіх хвіліны.

Да Банцараўшчыны і далей ішлі, больш спадзеючыся на слых, чым на вочы. І толькі калі дасягнулі Круціцкіх могілак, адкуль да мэты аставаліся крокі, туман парадзеў — напэўна паў расою.

Абдымаючы Валадзько, Лёню Багданава, шкадуючы іх і захапляючыся імі, я не вытрываю:

— Такое хлопцы, выпадае раз у жыцці... Адзін толькі раз! — прарвала мяне.

маўклівы, несучы вядро са шмальцам, якое далі яму, каб заняць рукі. Але ў ім абудзіліся ілюзіі, і ён, мяркуючы па яго напускай абыхавасці, унутрана зладзічаў з нас, з таго, што адывалася наўкол. Пераканаўшыся ў мірных нашых намерах, ён наогул спаквалі набіраўся нахабства — на чалегах стараўся заняць зручнейшае месца ля цяпельца, за ядою цягнуўся за смачнейшым кавалкам. І ўсё гэта з вераю ў сваё права на прывілеі, на асабліва ўвагу да сябе.

Аднаго разу, мусіць, апанаваны жаданнем не згаджацца і прычыць ва ўсім, ён нават раскрыўся перада мною.

У прасветлінах між дрэў займалася зарыва. Яно мігцела, расло, налівалася чырванню.

— Вось твар вашых былых гаспадароў, — тыкнуў я пальцам у той бок.

Рабушка выскаліўся.

— А вы што, паводзілі б сябе іначай на іх месцы?

— На іх месцы мы наогул не маглі б быць, — абурывся я.

— Ну, як сказаць... Я, між іншым, пасытаў Сібіры, малады чалавек...

У лясак паміж Лагойскам і Пleshчаніцамі нас сабрала некалькі тысяч. Акрэслілася і тактыка гітлераўцаў — яны акружылі вялізную тэрыторыю і з кожным днём зжывалі кола. Вілейскі міжраённы цэнтр прыняў рашэнне — рваць блакаду.

Пад вечар мы разам з партызанамі «Штурмавой» занялі зыходны рубж — залеглі мы на нядаўняй лесасецы, парослай барэзічкай, пад якім узвышаліся рэдкія сосны-ясеннікі. Дзень быў цёплы, сонечны, і ляжаць на сагрэтым імху было прыемна. Верылася: усё абдызца добра. Не вельмі трывожыў і Рабушка — хутчэй за ўсё, будзе, як міленькі, бо разумею: у баявых умовах не да сантыметраў. На смяротную ж рызыку не пойдзе — няма ў яго заўтрашняга дня. Дый не з той ён пароды. Ну, а бой? Што бой — яго не мінеш, і з гэтым трэба мірыцца.

Аднак хутка выявілася: падзеі набягаюць не так, як хацелася б.

Град воблакаў на небе яшчэ падсвечвала сонца, а мы ўжо ўбачылі немцаў. Прама перад намі, як з пад зямлі, выраслі радыст-разведчык і два аўтаматчыкі, якіх вёў бялявы хлопчык у зрэбнай капупі. За спіною радыста пагойдвалася вудзіль-на-антэна, у руцэ быў мікрафон, у які ён няголосна, але з запалам нешта гегатаў — мусіць, перадаваў, што бачыць навокал.

Паласнула кулямётная чарга. Яна зрэзала немцаў напавал, як каса траву. І тут жа, адразу за чаргою, ускінуліся крыкі:

— Выключыце радыю!

— А-а! Сяргей-ейка!

— Радыю выключыце!

— А-а!

Нехта кінуўся да забітых. Двое ці трое, схопіўшы за рукі расхрыстаных, без шапкі партызана, сталі адбіраць у яго аўтамат...

Але маса была прыведзена ў рух, і, хоць фактар нечаканасці аднаў, у вызначаную хвіліну ланцугі падняліся.

Змяркалася і, можа, пасля неспадзяванай прыкрай гісторыі найбольш трывожным стала тое, што даводзілася ісці ў змрок. Наткнуліся мы на карнікаў таксама неспадзеўкі. Праўда, сустрэлі яны нас беглым агнём — абстрэльвалі, відаць, адступаючы на загадзя падрыхтава-

ныя пазіцыі і ўцягваючы нас у нерат. Ды з кожным крокам агонь умацаўся, рабіўся шчыльнейшым. Стралаць, здавалася, пачыналі і з дрэў. Побач, усхлінуўшы, унаў партызан у кубанцы. Мы з Амелькіным паднялі яго, пасадзілі на маю кабыліцу. Але, азірнуўшыся праз хвіліну, я ўсё роўна не ўбачыў яго.

Каждзь, калі ідзеш у атаку, навокал свішчуць кулі. За блізкімі стрэламі я не чуў іх. Не чуў, магчыма, яшчэ таму, што ўвагу бралі вогненныя, імклівыя трасеры.

Знячэўку ў лесе пасвятлела — перад намі загарэліся вогнішчы. З цемры выступілі меднаствольныя сосны, людзі.

Скочыўшы за сасну, я агледзеўся. Убачыў Ганцова, які распластаўся на зямлі, чуць наперадзе, ззаду, таксама на зямлі, Рабушку з Амелькіным, кабыліцу ля іх. Заўважыў нямецкага кулямётчыка, які лежачы метраў за дваццаць у абочынку, прыкіпеў да кулямэта. Прыцэліўшыся, я даў чаргу. Кулямётчык ускінуў галаву і як быць ўнурыўся.

На момант пацішэла, і ў гэтай адноснай цішыні маю свядомасць кранулі словы — мяне зваў Амелькін.

Прыгнуўшыся, я кінуўся да яго. Убачыў: абязножаная кабыліца б'ецца на зямлі, стараючыся падняцца. Сам не ведаючы навошта, я схопіў паводкі і пачаў тузаць, памагаючы ёй устаць.

— Што ты робіш? — крыкнуў мне Амелькін са страшным тварам. — Глядзі сюды!

Прытуліўшыся спіною да камяля сасны, напружыўшы выцягнутую шыю, сядзеў Рабушка. Па шыаце ў яго цякла кроў і сплывала за каўнер кашулі.

— Устаньце, — папрасіў я, жадаючы пераканацца, ці ёсць у яго сілы і ці варта рабіць перавязку.

Рабушка павёў вачыма і ўпаў іх у мяне.

— Ну, што ж, страляй... — прахрыпеў, стараючыся і не могучы падняцца. — Якая гадасць, паскудства... будзь яно ўсё проклята! — скляў ён свет, нас і тых, хто паслаў у яго кулю.

— Валодзі! — пачулася зноў.

Працуючы локцямі і нагамі, я папоўз да камандзіра.

— Што там? — спытаўся той.

— Рабушку раніла. Сканаў... Апрача Амелькіна, нікога з нашых няма...

Ад шапы, што была за вогнішчамі, даляцелі скрогат гусеніц, гул. Вухнула гармата, і непадалёк палыхнуў пошуг, ад якога, як здалося, адхінуліся сосны.

Патронаў асталося па адным лыску — мы рашылі адыходзіць.

Засечаны азміут аказаўся ў аднаго мяне. Праз метраў сто нас акружаў ужо палы натоўп. Ён рос і рос. Я пастроіў людзей у калон, вылучыў ахову для Ганцова з Амелькіным, выслаў наперад разведку.

Раніца застала нас у вёсцы, назву якой забыўся, а можа, я і не папківаўся ёю тады. Даведаўшыся нейкім чынам, што мы там, з просьбай вярнуць людзей, пачалі прыбываць пасланыя аградаў. Прышлі з сувязнымі Петухоў, радысткі, прыехаў Хвясцько.

У Пleshчанскім падпольным райкоме мы расстараліся сцягну ялавичны. І папоўнілі энзэ чорным ад дыму вяленым мясам, пашкадыбалі далей — па Палік.

(Заканчэнне будзе.)

Уладзімір КАРПАЎ

НЕЗАБЫЎНЫ ГОД

ахова праз дзень вярнула астатнія — на вагу золата цапнілася такое багацце сярод партызан.

Ставіць у бетонную трубу міну нацяжнога дзеяння і вёсці шнур на гарышча Несцяровічавай хаты было недарэчна — яго не замаскіруеш. Давялося шукаць кабель, электраўзрывальнікі, батарэйкі, правяраць, як будзе выглядаць і дзейнічаць падобная канструкцыя.

Тым часам, пасля некалькіх паходаў сувязной, пад Масюкоўшчыну накіравалі Сашу Камінскага і Аляксея Дубеню — такога ж, як Саша, смельчыка. Яны прымыслилі Навічанку выканаць абяцанне — з'ездзіць у Мінск і запрасіць у госці Рабушку. Днявалі ў суседняй вёсцы Бараўкі і ў Навічанкавым хляве, на сене, назіраючы за падворкам і недалёкімі торфараспапоўкамі, дзе з рыдлёўкамі капаліся палонныя і пахаджвалі вартавыя. Рабушку Навічанка завёў у хлэй нібыта паказваць сваю гаспадарку. Хлопцы забралі ад яго пісталет, дакументы і, пратрымаўшы да вечара, разам з гасцінным гаспадаром павялі на нашу базу.

Убачыў я Рабушку ў доміку, дзе размяшчаўся штаб і жыў Ганцоў з Хвясцько і Петуховым. Мне здзівілі яго вуглаватая фігура і грубы, пабіты вясёла твар з развітымі надброўнымі дугамі. Людзі часам нагадваюць жывёл. Рабушка нечым быў падобны на стараватага арлена. І толькі ўчэпістыя рукі ды панурлы прыплюшчаныя вочы выкрывалі ў ім жорсткага, хітрага чалавека. «Жлобі! — падумалася тады. — Жылавататы кулак, якога вынесла наверх...»

Ганцоў папрасіў мяне пераначаваць з Рабушкам, пагутарыць па цікавіцах, што ўжо той напісаў, падказаць, што цікавіць нас. І зноў такі, балакаючы з ім пры святле лампы, я адчуў: ён таксама набывае сабе пану, напружае маску барацьбіта за ідэю. Дый страчыў ён свае паказанні, бадай, ахвотна, смакуючы дэталі — вось, маўляў, якія мы былі і якія сакрэты ведаем!..

Праз некалькі дзён, адвечоркам, калі на небасхіле пачалі расці гравасціца навальнічныя хмары, мы выйшлі ў чарговы паход. Вясна

лі тол — важкія, кілаграмаў па пяць-дзесяць, скрынкі. Таму, калі пацягнула зусім і да Радашковіцкай шапы асталося нямнога, прыйшлося вылучыць дзорных і бакавую ахову. Пайшлі з пачаканкамі — група спынялася, а дзорныя ішлі далей. Праз метраў трыста-чатырыста яны спыняліся таксама і адзін з іх вяртаўся па астатніх.

Недзе далёка грукатала, жыхалі маланкі, а мы ішлі і ішлі, згінаючыся па чарзе пад пудовымі скрынкамі.

Я ведаў за Чучавамі, у лесе, склеп-схованку. Хто яе выкапаў. Хутчэй за ўсё — вясцоўцы на ліхі выпадак або партызаны-падрыўнікі для днёвак. Схаваўшы тол пад стог сена, мы адшукалі гэты тайнік, спуścліся ў яго і, прыкрыўшы спецыяльным векам лаз, палеглі на кімсьці нарыхтаваных яловых лапках. Ногі, рукі прасілі адпачынку. І хоць навальніца не пашкадавала нас, — мы прамоклі — а ў склепе было душна, ляжаць даводзілася на баку, — праз хвіліну ўсіх змарыў сон.

Выбар прыпаў на Івана Валадзько і Лёню Багданава — міцэра, якога прыслалі нам увосень з Вялікай зямлі. Ім было наканавана замініраваць шапу, забрацца на вышкі і, схакаўшы, калі гаспадароў вывядуць, узарваць картэж машын. Выбух мусіў быць моцным. Павінны былі зрабіць сваё і дзікія камяні, якімі хлопцы меліся заваліць толавы зарад. Усяго гэтага, як меркавалі, хопіць і на Готберга, і на яго ахову... Івана і Лёню грунтоўна рыхтаваў Ганцоў, але рупіла сказаць ім уласнае слова. Яны ляжалі абапал мяне. Я чуў іхняе дыханне, ды і не паспеў нічога сказаць — праваліўся ў небыццё, хоць гэтае жаданне не пакідала мяне нейкі час і ў сне.

Як выявілася, навальніца бушавала ўсю раніцу, а дождж ліў ледзь не да поўдня і, пакуль мы спалі, абмыў лес і ўволю напаў зямлю. Ды потым, як бы наўвостраючы страчанае, прыгрэла сонейка. Паміж дрэў навіс туман, які пад вечар спусціўся долу. У дарогу мы выправіліся ўжо ў шызаі каламуці.

Стала важным адно — не напароцца на засаду, і прыйшлося ўзмаціць разведку. З

Але вам пананцуе, як і нашым тады ў Мінску!

— Вядома пананцуе... Неабходна, каб пананцавала... — згадзіўся Валадзько.

Трэба было спяшацца — ночы становіліся кароткімі. Прыслухоўваючыся, мы сцкалі, пакуль Валадзько і Багданаў паводле нашых разлікаў да Нясцяровічавай хаты, і таропка, з пачуццём няпростага палёгі павярнулі назад. Нам было неўпрыям, што мы спазніліся. На няпоўныя суткі Готберг пераехаў у Барысаў, каб адтуль кіраваць яшчэ нябачанай па сваіх памерах акцыяй.

НЕ ПАСПЕЛІ мы, ушчэнт змардаваныя, вярнуцца на базу, як нас аглушыла навіна — блакада!

Пасля бурных спрэчак — асвацца на месцы і, пакуль блакада не перакоціцца цераз нас, адсыдзецца ў нетрах Руднянскага лесу або адступіць у балоты Паліка, куды блакада наўрад ці дакоціцца, — большасць схілілася: адступаць. Дакладней, было прынята кампраміснае рашэнне: ядро групы — Ганцоў, Хвясцько, Петухоў, Амелькін, я, радысткі і некаторыя сувязныя — накіроўвалася на Палік, астатнія ж павінны шукаць схованак у блізкім лесе.

Наспех узняўся рыхтаваць энзэ — сушыць сухары, насычаць іх салёным шмальцам, Чысцілі зброю, правяралі боепрыпасы. Камандаванне наладжвала аднаведныя сувязі з навакольнымі аградамі, падпольным райкомам. Хлопцы з гаспадарчга ўзвода рылі ямы — для зямнай вопраткі, збожжа, маёмасці, што невядома калі і як набіралася.

Лагойшчына — старана лясная, маляўнічая. Май, дажджы што праліліся апошнімі днямі, зрабілі травы, кусты, дрэвы і зумруднымі. Яны ласкалі вока і ажно святліліся. Ажылі пахі — прэлай зямлі, маладога клейкага лісця, смалы-жывіцы. Крошчы па дарозе, пераплецёнай жылістымі, набрынялымі карэньямі, бачачы абпал вычосістыя сосны-красуні, папараць, верасы пад імі, зусім не верылася: недзе за спіною гараць вёскі, льецца кроў, лютуе смерць. І толькі нічочы гул самалётаў, якіх раптам павольна ў чыстым зіхотным небе, напамінаў — гэта так.

Рабушка крочыў пацалы,

У ПОЛЬШЧЫ ЛЮБЯЦЬ САВЕЦКУЮ ПЕСНЮ

Было позна, Зелена-Гура ўжо спала, але ў прэс-цэнтры яшчэ шматлюдна. Журналісты, якія з'ехалі сюды з многіх гарадоў Польшчы, абмяркоўвалі вынікі X фестывалю савецкай песні, што працягваўся чатыры дні. Ацэнкі выканаўчага майстэрства асобных удзельнікаў фестывалю не заўсёды супадлі. Але ўсе былі аднадушны ў тым, што сёлетні юбілейны агляд савецкай песні аказаўся выключна паспяховым. Такой жа думкі прытрымліваліся журы, арганізатары фестывалю. Аб яго поспеху сведчыць і той факт, што многія савецкія песні выконваліся па просьбе публікі па некалькі разоў, з-за чаго канцэрты замест запланаваных дзвюх гадзін працягваліся тры-чатыры.

«Савецкая песня атрымала ў Польшчы поўнае грамадзянства», — сказаў на заключ-

най сустрэчы з удзельнікамі фестывалю першы сакратар Зелена-гурскага ваяводскага камітэта ПАРП М. Хэбда. — Яна гучыць ва ўсіх кутках краіны. Радасна, што маладое пакаленне польскіх спевакоў фарміруецца на лепшых традыцыях рускай і савецкай песеннай творчасці».

«Цяперашняму фестывалю, як і ранейшым, напярэднічалі шматлікія адборачныя канцэрты ва ўсіх ваяводствах краіны, у якіх прынято ўдзел 140 тысяч выканаўцаў. Чатыры гады запар я ўдзельнічала ў ваяводскіх адборачных конкурсах», — сказала ў гутарцы з карэспандэнтам ТАСС прадстаўніца Зелена-гурскага ваяводства Эва Чэрніш, выкладчыца матэматыкі. — Гэта былі гады надзей і расчараванняў. Сёлета мара мая збылася. Я стала лаўрэатам фестывалю. Я бязмежна шчаслівая і лічу, што галоў-

ную ролю тут адыграла мая любоў да савецкай песні».

За чатыры вечары са сцэны Зелена-гурскага амфітэатра было прасіявана больш дзвюхсот рускіх і савецкіх песень. За званне лаўрэата змагаліся 8 вакальных самадзейных ансамбляў і 21 сіліст-аматар. Фестываль выліўся ў маляўнічае музычнае свята савецкай песні. Ён быў прысвечаны 30-годдзю народнай Польшчы, якое прылер урачыста адзначаецца ўсімі польскімі працоўнымі. Яго неафіцыйным дэвізам стаў лозунг: «За ўмацаванне польска-савецкай дружбы, за авалоданне культурай Краіны Саветаў».

Удзельнікамі фестывалю былі, галоўным чынам, юнакі і дзяўчаты. Амаль усе лаўрэаты «фестывалю-актыўнага дзеячы Таварыства польска-савецкай дружбы, прапагандысты рускай мовы, шматнацыянальнай савецкай культуры і песеннай творчасці».

Пасля абвяшчэння вынікаў гэтага цікавага конкурсу карэспандэнт ТАСС звярнуўся да лаўрэаткі фестывалю Тамары Кучары. «Мне 19 гадоў», — сказала яна. — Закончыла агульнаадукацыйны ліцей у Катавіцкім ваяводстве, збіраюся працягваць адукацыю на кафедры рускай філалогіі. Мая мара — пабываць у Савецкім Саюзе, каб як мага лепш пазнаёміцца з людзьмі і краінай, аб якой я люблю спяваць».

А. ПАРОШЫН,
карэспандэнт ТАСС.
Варшава.

Кадр з новага польскага кінафільма «На краі бездані».

МАЛЯЎНІЧАЕ СВЯТА

Традыцыйны міжнародны фестываль балгарскай эстраднай песні «Залаты Арфей» у гэтым годзе адзначаў свой дзесяцігадовы юбілей. На прыгожым чарнаморскім курорце Сонечны Бераг пяць дзён гучалі новыя балгарскія эстрадныя песні, гучаў голас нашай эпохі. Усе дапушчаныя да фестывалю 17 новых твораў балгарскіх кампазітараў сведчаць аб тым, што балгарская эстрадная песня завая-

вала вялікі міжнародны аўтарытэт і прызнанне. У фестываль удзельнічала каля 30 выканаўцаў з 21 краіны. Вялікі прыз «Залаты Арфей» быў прысуджаны заслужанай артыстцы Народнай Рэспублікі Балгарыі Ліліі Івановай. Сольныя канцэрты ганаровых гасцей, вялікі заключны канцэрт з удзелам лаўрэатаў фестывалю мінулых гадоў ператварылі X юбілейны фестываль у яркае, маляўнічае свята песні.

можна зрабіць? Хто дасць інакш жыллі 120 тысячам бяздомным рымлянам? «Эўрапей» адзначае пры гэтым, што «на тры грошы, якія «зарабілі» спекулянты і жулікі, дзяржава магла б пабудаваць дамы, якія адпавядаюць усім сучасным патрабаванням».

А. СМІРНОУ,
(ТАСС).

ГОРАД-ЗДАНЬ

Гэты горад, як здань, «незаконна» ўзнік літаральна за вяротамі Рыма. Ад цэнтральнай плошчы італьянскай сталіцы да яго можна дабрацца на машыне за 40 хвілін. Побач з сучасным шасэ, па якім праносяцца дарагія лімузіны, узнікаюць раптам прыгожыя дамы. Яны смеццевых куч гуляюць дзеці. Тут жа пасвіацца авечкі, шукаючы якой-небудзь травы. У гэтым горадзе жыве 120 тысяч чалавек. І гэта — не здані, а жывыя людзі са сваімі клопатамі, надзеямі. Гэта тыя, хто страціў усялякае спадзяванне хоць калі-небудзь атрымаць дах над галавой законным шляхам.

Гісторыя стварэння горада-здані такая. Прадпрыемальнікі незаконна займаюць наблізу італьянскай сталіцы дзяржаўную зямлю, будуюць на ёй спецыяльныя дамы, а потым прадаюць іх за вялікія грошы. Ва ўмовах вострага жыллёвага крызісу ўлады Рыма не могуць пера-

шкодзіць гэтаму працэсу. Меры барацьбы са спекулянтамі вартыя смеху. Толькі адзін прыклад: прадпрыемальнік Карла Франчыні быў аштрафаваны на 18 мільянаў лір (прыблізна — кошт адной кватэры) за не законны захоп аднаго мільёна 400 тысяч квадратных метраў зямлі. Між іншым на падобных аперацыях ён толькі ў 1970 годзе зарабіў больш трох мільярд лір.

Існаванне гэтага «непрадугледжанага» населенага пункта выклікае вялікую трывогу гарадскіх улад Рыма, таму што пры забудове парушаюцца самыя элементарныя нормы санітарыі. Адводных каналаў для каналізацыі тут няма, і адыходы трапляюць у ваду, якой забяспечваецца Рым. Падобныя парушэнні ў Неапалі выклікалі ў мінулым годзе ўспышку халеры.

«Няма такіх законаў, якія не былі б парушаны пры будаўніцтве гэтага горада. — піпа буржуазны італьянскі штотыднёвік «Эўрапей». — Але што

ЗАХАПЛЕННЕ КНІГАМІ

У Манголіі здаўна цэнніца кніга. «Лес упрыгожвае горы, а вучоныя — дзяржаву», — гаворыць мангольская прыказка. Доўгі час веды былі даступныя нямногім. Простыя арачыя стагоддзямі не мелі магчымасці знаёміцца з дасягненнямі чалавечай думкі. Пералом надыйшоў з устанавленнем народнай улады. Сацыялістычны лад адкрыў бязмежныя магчымасці для духоўнага развіцця народа.

У краіне ўжо даўно ліквідавана неписьменнасць. З года ў год пашыраецца сетка бібліятэк і чытальных залаў, узбагачаецца іх кніжны фонд. Згадваючы прыклад таму Дзяржаўная публічная бібліятэка ва Улан-Батары, якая была створана ў 1921 годзе з фондам у 2 тысячы кніг. Цяпер у яе сховішчах больш за 2 мільёны тамоў і рукапісаў, сярод якіх нямаюць унікальных літаратурных і пісьмовых помнікаў. Бібліятэка вядома далёка за межамі Манголіі. Яна абменьваецца кнігамі і перыядычнымі выданнямі з бібліятэкамі 60 краін свету.

Вялікая ўвага ў рэспубліцы надаецца пашырэнню сеткі бібліятэк на перыферыі. Штогод ствараюцца новыя кнігасховішчы, чытальныя залы і гандлёвыя кропкі па продажы кніг у сельскай мясцовасці, у самых адда-

леных кутках краіны, на прадпрыемствах і ва ўстановах. Шырока выкарыстоўваюцца ў сельскіх раёнах перасоўныя бібліятэкі.

Адначасова расце шмат кваліфікаваных бібліятэчных работнікаў. Толькі за апошнія гады ў бібліятэкі накіравана больш за 200 спецыялістаў, якія скончылі спецыяльныя бібліятэчныя курсы і школы.

Бібліятэкі сталі цэнтрамі ўсебаковай прапаганды палітычных, агульнаадукацыйных і навукова-тэхнічных ведаў у краіне.

Узросшае імкненне працоўных да ведаў — адна з галоўных характэрных асаблівасцей сённяшняй Манголіі. У краіне, дзе да перамогі рэвалюцыі не было ніводнай грамадскай бібліятэкі, а кнігі былі даступны толькі прадстаўнікам улады і духавенства, цяпер налічваецца звыш тысячы бібліятэк. Яскравым сведчаннем пастаяннага імкнення працоўных да ведаў служыць тое, што ў МНР штогод выдаецца 500 назваў кніг тыражом у некалькі мільёнаў экзэмпляраў. Рэспубліка выйшла на адно з першых месца па выданню кніг у пераліку на душу насельніцтва.

А. БАБЕНКА,
карэспандэнт ТАСС.
Улан-Батар.

ПА СЦЕЖКАХ ДЗЯЦІНСТВА

(Заканчэнне. Пачатак на 6-й стар.)

— Вырас на прыродзе, — гавару Антаніне. — Ты, можа памятаеш, — пасвіў кароў.

Спіць засыпаная снегам зямля, дрэмлюць прыгарадныя пасёлкі. Электрычка спыняецца праз кожныя пяць-шэсць хвілін. У наш вагон па-ранейшаму ніхто не садзіцца. Светлы мясячны полаг, шаму ніхто не садзіцца. Светлы мясячны полаг, шаму ніхто не садзіцца. Светлы мясячны полаг, шаму ніхто не садзіцца.

— Ты любіла каго-небудзь? — пытаю больш ахмятэлы ад напільва пачуццяў, чым ад гарэлкі.

— Так, як у кнігах пішуць. — не.

— З кім ты прыязджала ў Асавец?

— Звычайны знаёмы. Мы разам працуем.

— Антаніна, пяць гадоў як я зноў убачыў цябе. І ніяк не магу пазнаёміцца...

— Зрабі так, каб я дзень і ноч пра цябе думаў.

— Што я павінен зрабіць?

— Не ведаю.

Недзе ў глыбіні душы збіраецца сум. Не пяць гадоў нашаму знаёмству, а амаль у тры разы болей. Колькі марыў я пра сустрэчу, калі астануся з Антанінай адзін на адзін, выкажу дарагое, запаветнае. Сустрэча адбылася і што? Нічога. Усё тое самае...

— У цябе нехта ёсць, Антаніна. Скажы шчыра.

— Ты ж бачыў у рэстаране. Такіх кавалераў хоць адбаўляй.

— Няўжо ніхто не падабаецца?

— Адзін ты. Можаш радавацца. Слухай, Жэня, я хацу спаць.

На нейкі міг мне здаецца, што Антаніна такая ж, як у маленстве. Гаворыць, што думае, і робіць, як гаворыць.

Схіліўшы галаву мне на плячо, Антаніна засынае. Хораша яна спіць Твар спакойны, ціхамірны — як у дзіцяці.

Тым часам прыехалі ў Мінск. Электрычка спыняецца. Я не краюся з месца. Нават пальцам баюся варухнуць. Няхай спіць. Нічога кепскага не здарыцца. Электрычка рушыць да гарадка і ранацей вернецца ў Мінск. Я буду вяртаваць Антанінін сон...

Праз паўгадзіны ў вагон заходзіць праваднік. Здыўлена на нас пазірае.

— Маладыя людзі, вам куды?

Антаніна прачынаецца.

— Ой, я, здаецца, праспала!.. Бывай! Перадавай дома прывет!.. Падпахіўшы сакваяжык, яна выскаквае з вагона.

БЕЛАРУСКАЯ ДЗЯРЖАУНАЯ КАНСЕРВАТОРЫЯ ІМЯ А. В. ЛУНАЧАРСКАГА

Аб'яўляе конкурс на замяшчэнне вакантных пасада прафесарска-выкладчыцкага саставу па кафедрах:

Фартэпіяна — старшы выкладчык — 1.

Духавых інструментаў — старшы выкладчык — 1 (трамبون).

Оперная падрыхтоўка — старшы выкладчык — 1 (дырыжор).

Заявы і дакументы, згодна з палажэннем аб конкурсе, накіроўваць на імя рэктара па адрасу:

Мінск, вул. Інтэрнацыянальная, 30.

Тэрмін падачы заявы адзін месяц з дня апублікавання.

Даведні па тэлефоне: 22-49-42; 22-96-71.

Праўленне Саюза пісьменнікаў БССР выказвае глыбокае спачуванне пісьменніку Юрыю Багушэвічу з прычыны напатакшага яго гора — смерці брата Барыса Канстанцінавіча.

Калектыву рэдакцыі газеты «Літаратура і мастацтва» глыбока смуткуе з прычыны смерці былой супрацоўніцы, пенсіянеркі Жанноўскай Марыі Пятроўны і выказвае спачуванне родным і блізкім нябожчыцы.

Старонка СУСТРАЧ

Размова Янкі Купалы з вучнямі
ў красавіку 1921 года

ІНТЭРВ'Ю З НАРОДНЫМ АРТЫСТАМ СССР
БАРЫСАМ ЧЫРКОВЫМ

ПРА БЫЛЫЯ ПАХОДЫ...

«Здравствуйте, Максим!»

Яго, такога блізкага і знаёмага па многіх папулярных фільмах і спектаклях, прагледжаных намі па тэлебачанню, незабыўнага Максіма з вядомай кінатрылогіі, народнага артыста СССР Барыса Пятровіча Чыркова многія мінчане ўпершыню ўбачылі на адкрыцці гастрольнага тэатра імя М. В. Гоголя. Звяртаючыся да пералоўнай залы, ён з ветлівай усмешкай сказаў:

— Есць у рускай мове адно цудоўнае слова. Простае і нарочнае, яно ўмяшчае ў сабе надзвычайна многа добрага. Гэтае слова гавораць, вітаючы чалавека і жадаючы яму здароўя, шчасця і поспехаў, яго гавораць, прапануючы дружбу. Гэтае слова — «здравствуйте». Мы гаворым вам: «Здравствуйте! Здравствуйте! Здравствуйте!»

У зале загрымелі апладысменты.

Праз некалькі дзён гэтае чароўнае слова мы зноў пачулі з вуснаў Барыса Пятровіча, уваходзячы да яго ў нумар гасцініцы «Мінск». І, вядома, пацікавіліся, ці ўпершыню ён у нашай сталіцы.

— Не першы раз, але грунтоўна — ўпершыню. Быў тут некалькі дзён пасля вайны, калі і горада не было. Адны рўны, прыехаў цяпер зусім у іншы горад, цудоўны, прыгожы, выдатна расплываюцца. На мой погляд, мінчане зноў пазбегнуць таго шаблона, які часам сустракаецца ў вяртальных гарадах. Кожны амаль дом мае свой выгляд. Не толькі мне, але і майму сямейству, усламу тэатру гдабаецца Мінск.

...У размову ўступіла Людміла Юрэўна Геніка-Чыркова, заслужаная артыстка РСФСР.

— Есць гарады прыгажэйшыя, больш утульныя, але тут надзвычай добра адчуваецца душа народа, прыветлівага і добразычлівага. Няма гістарычных помнікаў? Але ж увесь горад — ужо гістарычны помнік, толькі навейшай гісторыі.

— Мы хочам пабыць усюды, дзе толькі ўдасца. Хочацца пабыць і ў беларускім лесе, пашукаць грыбоў. І, паколькі мне не ўдалося пацалу спаткацца з некаторымі сябрамі тут, у горадзе, — жартам дадае Барыс Пятровіч, — то можа сустрэнуцца з імі ў лесе.

— Барыс Пятровіч, а з ім з дзеячай беларускай культуры вы добра знаёмы?

— Я ведаў Корш-Сабліна, калі ён, гэтак жа, як і я, быў ленинградцам у трыццатых гадах. Добра знаём (спадзяюся, і яна не забылася) з Ларысай Пампееўнай Александровскай, былі з ёй адзін час дэпутатамі Вярхоўнага Савета СССР, захоўваю ўспаміны і фатаграфіі.

Калі вашы тэатры прыязджалі ў Маскву, сустранаўся з

Платонавым, Ждановіч, Рахленкам. Нядаўна глядзеў Рахленку па тэлебачанню ў «Апошняй ахвяры». Ён там іграе Флора Прыбытковы — тую ж ролю, што і я. Але ў яго іншая трактоўка. Мне давялося бачыць у гэтай ролі многіх выканаўцаў, але, на мой погляд, у Рахленкі найбольш прадуманае рашэнне вобразна.

З некаторымі вашымі дзеячамі культуры сустранаўся даўна ад Радаімы, за яе межамі,

Разам з Андрэем Макаёнкам ездзілі па Іспаніі, сустрэліся ўжо і тут — вельмі абаяльны чалавек! А дзесятыя паўтара гадоў назад былі ў Польшчы з Міхасём Лыньковым.

Да ведаўшыся, што Міхась Ціханавіч зараз на Нарачы, госці распытваюць, як дехаць да возера, якая туды дарога — Людміла Юрэўна водзіць машыну.

Потым разам з Барысам Пятровічам і Людмілай Юрэўнай мы ідзем па вуліцах горада, госці расказваюць пра свае пазездкі па краіне, за мяжу, пра моўныя непараўменні, якія ўзнікалі ў славянскіх краінах, дзе мовы такія блізкія, а сэнс слоў часам палярна супрацьлеглы... Са сваіх падарожжаў Чырковы прывозяць дамоў нацыянальныя лялькі і цацкі. У нас яны зацікавіліся вырабамі з саломкі — ім падабаецца руская тройка, што стаіць на вітрыне магазіна «Паўлінка». Толькі вось, каб крышку меншая...

Госці сніроўваюцца ў Мастацкі музей, гавораць нам «Да пабачэння», а ў душы ў нас гучыць: «Здравствуйте, Максим!»

А. МАЖЭЙКА.

ЗДЫМАК НАГАДАЎ

У біяграфіі Янкі Купалы ёсць цікавая старонка, якая адносіцца да пачатку 20-х гадоў і вядома не ўсім прыхільнікам таленту паэта. Звязана яна з прысваеннем яго імя першай бабруйскай савецкай школе другой ступені.

...У адзін з красавіцкіх дзён 1921 года невялікая група бабруйскіх школьнікаў прыехала ў Мінск. Адрозна з вазкала дэлегацыя накіравалася ў аддзел народнай асветы. Ёй пашанцавала. Там праходзіла нейкае пасяджэнне, на якое прысутнічаў Я. Купала. Яго паклікалі.

Школьнікі Коля Карповіч, Міша Астроўскі, Кузьма Стрыгун і Стэфан Шчыгельская ўпершыню ўбачылі паэта. Саромлячыся, расказалі Івану Дамінікавічу аб тым, што вырашылі прысвоіць школе імя Купалы (на гэта павінен быць дазвол паэта). Уручылі яму фатаграфію, якую паслалі перадаць члены драматычнага гуртка «Крыніца» пры педагагічных курсах у Бабруйску.

Я. Купала ўважліва выслухаў дзяцей, назваў свой хатні адрас і запрасіў зайсці да яго пасля рабочага дня.

Жыў паэт у той час у доміку, дзе ў 1898 годзе праходзіў І з'езд РСДРП. Іван Дамінікавіч і Уладзіслава Францаўна гасцініца сустрэлі юных бабруйчан. У накой стаяў накрыты стол. Юныя дэлегацыі здагаліся, што іх чакалі. Яны збыткіліся і не адважыліся праіці наперад. Цётка Уладзіслава жартам ўсаджвала іх за стол. Купала некалькімі трыпамі заўвагамі рассяў напружанасць гасцей. Калі ўсе паселі, пайшлі знаць Змітрака Бядулю, які жыў у другой палове дома.

У час абеду Я. Купала падрабізна распываў дзяцей аб поспехах у вучобе, аб школьных справах, любімых прадметах, настаўніках, сямі. Цікавіўся, што чытаюць, чым займаюцца ў вольны час. Прасіў расказаць пра Бабруйск. Як успамінае М. Астроўскі, на яго і яго сяброў асаблівае ўражанне зрабілі купалаўскія спаконі, добразычлівае, сціпласць у адзенні, у адносінах да тых, хто быў псбач. Хутка юныя бабруйчане асвоіліся, заблыліся пра сваю насьць і сталі наперады адказаць на Купалавы пытанні.

Выслухаўшы пасланцоў, паэт устаў і з нейкай асаблівай прыўзнятасцю сказаў:

— Дзякуй вам, што выказваеце вялікую цікавасць да маіх твораў і за тое, што вырашылі назваць школу маім імям. Прапанову вашу прымаю з глыбокай удзячнасцю. Так і перадаць ўсім вучням і настаўнікам школы. Толькі, — ён мякка ўсміхнуўся, — вы ўжо не наглядзіце мяне. А то прысвоіце школе маё імя, а вучыцца будзеце кепска. Прыйдзецца мне ад сораму чырванець... Спадзяюся, што выберу некай час, каб сустрэцца з вашымі калектывам. Хоцяцца пабачыць і Бабруйск, пра які вы так добра расказваеце.

Гутарка закінгулася да поўня веча. Гаспадары ўсе не адпускілі гасцей. Асабліва прыйшла ім па душы Стэфана Шчыгельскага, які сёла гаваріва, жыццярэадная дзівічыва. У родным горадзе яна вельмі любіла хадзіць у беларускім нацыянальным касцюме. Члены дэлегацыі ўгаварылі яе захапіць касцюм з сабою ў Мінск. У гэтым адзенні яна і прыйшла да Купалы. «Беларуска мая» — ласкава назваў яе Купала. Цяня Уладзісла не адпускіла дзівічыву, пакінула начаваць.

Па просьбе Я. Коласа і З. Бядулі бабруйчане рашылі застанца ў Мінску на пяць дзён. Купала паказаў ім горад, з захапленнем расказаў аб яго вуліцах, прыгадваў падзеі мінулага. Іван Дамінікавіч многа гаварыў аб літаратуры, аб рускіх і беларускіх творцах, аб неабходнасці дзівічыва развіцця, расказваў аб сваіх таварышах па працы, аб Я. Коласе. Раўў сябраваць з кнігай. Часам у пратурках на Мінску прымаў удзел З. Бядуля.

Сустрэча з Янкам Купалам засталася незабыўнай у маёй памяці на ўсё жыццё. — прынасецца Мікалай Сцяпанавіч Карповіч. — Прайшло шмат гадоў з часу нашага наведання паэта, але добра памятаю дні, праведзеныя разам з ім. Як

жывы перада мною стаіць Купала, чую яго голас. Для нас, — працягвао свае ўспаміны М. Карповіч, — усё тады было новым, захапляючым, цікавым. Дні, праведзеныя разам з Іванам Дамінікавічам у сталіцы, сталі сапраўдным святам. У маёй біяграфіі гэта адна з самых светлых падзей, аб якой я ніколі не забываў.

Камусьці з дэлегацыі прыйшла ідэя сфатаграфавання на памяць. Я. Купала падтрымаў гэту прапанову. Завіталі ў фатаграфію, што знаходзілася каля тагачаснай гасцініцы «Еўропа». Калі фотаздымкі былі гатовыя, на іх адваротным баку Іван Дамінікавіч і члены дэлегацыі паставілі свае подпісы, пазначылі дату.

У цэнтры здымка — Янка Купала, Шчыры твар, уважлівы погляд. Аб'ектыў невядомага фатографа здолеў «схапіць» характар паэта. Рэдка яшчэ на якіх фатаграфіях Купала паказаны такім натхнёным, як на гэтым здымку. Побач з паэтам сядзіць у беларускім нацыянальным касцюме Стэфан Шчыгельская, з другога боку — Кузьма Стрыгун, стаяць Коля Карповіч (злева) і Міша Астроўскі.

Перад самым ад'ездам Я. Купала падарыў кожнаму з членаў бабруйскай дэлегацыі па зборніку сваіх вершаў з цёплым надпісам: «Ад шчырага сэрца». Так, Колю Карповічу ён падарыў «Жалейку». Стэфан Шчыгельскай надпісаў на добрую памяць кнігу «Шляхам жыцця». Іван Дамінікавіч прывёў гасцей на вазкала, развітаваўся, пажыдаў ім шчасця, паспяховага заканчэння школы, светлай дарогі ў жыццё.

Дэлегацыя падзялілася ўражанымі аб пазездзі з таварышамі і настаўнікамі. Па іх ініцыятыве ў школе быў арганізаваны драматычны гурток, які неўзабаве ажыццявіў пастапоўку «Паўлінкі». М. Астроўскі стаў кіраўніком драматычнага гуртка ў рабочым клубе. З яго дапамогаю былі пастаўлены многія п'есы беларускіх аўтараў. Спектаклі ставіліся не толькі ў горадзе, але і ў бліжэйшых вёсках.

Я. Купала не забываў сваіх гасцей, С. Шчыгельская пасля заканчэння школы займалася на педагагічных курсах у Мінску. Слухачы пайшлі павішанаваць паэта з 40 гадовым юбілеем, які адзначаўся ў 1922 го-

дзе. У дэлегацыю ўваходзіла І. С. Шчыгельская, якая зноў прыйшла ў госці да Купалы ў беларускім нацыянальным касцюме. Іван Дамінікавіч адрознаваў пазнаў «беларусачку».

М. Карповічу ў канцы 20-х, пачатку 30-х гадоў даводзіліся штодзённа ранішай ідуць на работу, і вечаарам, вяртаючыся з яе, праходзіць міма дома паэта. Аднойчы яны выпадкова сустрэліся. Іван Дамінікавіч пазнаў свайго даўняга госця. Разгаварыліся. Я. Купала з цікавасцю распытваў Мікалая Сцяпанавіча аб далейшым лёсе. З таго часу яны сустракаліся не раз. Не аднойчы спыніліся, каб пагутарыць, падзяліцца навінамі.

За гады вучобы ў Мінску педнаразова бачыў Я. Купала на ўрачыстых і літаратурных вечарах М. Астроўскі.

Як жа склаўся далейшы лёс пасланцоў бабруйскіх школьнікаў да Я. Купалы?

С. Шчыгельская (па мужу Пракопчына), М. Астроўскі і К. Стрыгун сталі настаўнікамі. Стэфаніда Сяргееўна Шчыгельская навукала ў Бабруйску вучняў малодшых класаў. Усё жыццё, як самую дарагую рэліквію, захоўвала яна фатаграфію, на якой была знята побач з Я. Купалам. Перад самай смерцю завяшчала перадаць яе ў Літаратурны музей паэта. Нягледзячы на ўсе зменлівасці часу, захавалі каштоўны здымак і астатнія члены дэлегацыі.

Міхал Астроўскі закончыў літаратурна-лінгвістычнае аддзяленне педфака БДУ. У пачатку 30-х гадоў ён склаў і выдаў кніжку з твораў беларускіх пісьменнікаў «Юныя ленинцы» для вучняў малодшых класаў.

Мікалай Карповіч закончыў тэхнікум шляхоў зносін, стаў адным з першых будаўнікоў трамвайнай лініі ў Мінску. Доўгі час служыў у радах Савецкай Арміі, удзельнічаў у баях пад Ленінградом, ваяваў на 1-м і 2-м Беларускіх франтах, удзельнічаў у разгроме мілітарызмаў Японіі. На франтах Вялікай Айчыннай вайны амагаліся таксама М. Астроўскі, К. Стрыгун. Усім ім цяпер больш як за 70 гадоў. М. Карповіч і К. Стрыгун жывуць у Мінску, М. Астроўскі — у Полацку.

Цімох ЛЯКУМОВІЧ.

КАНФЕРЭНЦЫЯ ЧЫТАЧОЎ

Пра барацьбу з ворагам у лесах Смаленшчыны і Беларусі расказвае кніга М. Масквіна «Партызанскімі сцежкамі».

Выхаўская раённая бібліятэка правяла на гэтай кнізе канферэнцыю чытачоў, якая праходзіла ў музеі гісторыі раённай газеты «Маяк Прыдніпроўя».

Шчыра сустрэлі прысутныя выступленне рэдактара раённай газеты Г. Барысава, былага партызана, удзельніка тых геральдических падзей, пра якія апавядаецца ў кнізе.

Г. Барысаў ілюстраваў свой расказ шматлікімі фотаздымкамі.

М. КАВАЛЁЎ.

«Літаратура и искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР. Минск.

«ЛИТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах на шаснаццаці старонках.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга Друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Адрас рэдакцыі: 220600, ГСП, Мінск, вул. Захарава, 19.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 33-25-25, адказнага сакратара — 33-44-04, аддзела грамадска-палітычнага жыцця і інфармацыі — 33-22-04, аддзела прозы і паэзіі — 33-22-04, аддзела крытыкі і бібліяграфіі — 33-24-62, аддзела тэатра, кіно і музыкі — 33-21-53, аддзела выхаванчага мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 33-24-62, аддзела культуры — 33-24-62, аддзела пісем і масавай работы — 33-24-62, выдавецтва — 22-51-62, бухгалтэрыі — 22-50-00.

Рукпісаў рэдакцыя не вяртае.

Галоўны рэдактар Хведар ЖЫЧКА.

Рэдакцыйная калегія: Заір АЗГУР, Барыс БУР'ЯН, Анатоль ГРАЧАНІКАЎ, Юрый ГРЫГОР'ЕЎ, Канстанцін ГУБАРЭВІЧ, Ігар ДАБРАЛЮБАЎ, Васіль ІВАШЫН, Віктар КАВАЛЕНКА, Аляксандр КАПУСЦІН (намеснік галоўнага рэдактара), Уладзімір НЯФЕД, Віктар ПРАТАСЕНЯ, Іраіда САНКОВА, Мікола ТКАЧОЎ, Юлія ЧУРКО, Віктар ШЫМУК (адказны сакратар), Рыгор ШЫРМА.